

ÍRÓK ÉS MŰVEK

Beke Sándor Brauch Magda

Erdélyi harangok

ERDÉLYI TOLL KÖNYVEK

**SZEKELY
UTKERESŐ
KIADVÁNYOK**

A könyv borítóját
Beke Sándor-Olivér
tervezte

Beke Sándor Brauch Magda

Erdélyi harangok

Versek és verselemzések

Az előszót írta,
a verseket válogatta,
elemezte és értelmezte
BRAUCH MAGDA

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó —
Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Toll
Székelyudvarhely 2016

AZ ERDÉLYI GONDOLAT SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA

Beke Sándor (igazgató) • Brauch Magda • Cseke Gábor
Cseke Péter • Csire Gabriella • Gábor Dénes
Jancsik Pál • P. Buzogány Árpád • Péntek János

•

SZÉKELY ÚTKERESŐ KIADVÁNYOK

*Néprajzi, történelmi, művelődéstörténeti, egyházi
és irodalmi kiadványsorozat*

A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat jogutódja

Főszerkesztő: Beke Sándor

Szerkeszti: Csire Gabriella, P. Buzogány Árpád, Ráduly János

•

ERDÉLYI TOLL

Irodalmi és művelődési folyóirat

Főszerkesztő: Beke Sándor

Szerkeszti: Brauch Magda, Csire Gabriella

•

© Beke Sándor, 2016

© Brauch Magda, 2016

© Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2016

© Székely Útkereső Kiadványok, 2016

© Erdélyi Toll, 2016

ISBN 978-606-534-074-9

www.erdelyigondolat.ro

Megjelent az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
a Székely Útkereső Kiadványok
és az Erdélyi Toll közös könyvkiadási egyezménye alapján

TARTALOM

| | |
|--|---|
| Beke Sándor költészetéről (Brauch Magda) | 9 |
|--|---|

Beke Sándor VERSEK

| | |
|--|----|
| Ima a Hargitán | 13 |
| Ember a havason | 15 |
| Erdélyi harangok | 17 |
| Ima Erdélyországért | 18 |
| Megkésett feltámadás | 22 |
| Elégia a Hargitához | 24 |
| Decemberi fenyő | 33 |
| A téli Hargita | 35 |
| A csikókályha | 39 |
| Király és királynő az ősi házban | 41 |
| A tornácról | 43 |
| A tiszta szoba illata | 46 |
| Szép pihenés | 48 |
| Rózsakereszt | 50 |
| Bűn | 52 |
| Téged kereslek | 54 |
| Ismét felgyújtom a mécsest | 63 |
| Hála | 65 |
| A szeretetnek nincsen temetője | 69 |
| Az én Miatyáncsom | 74 |
| A felidézett város | 86 |
| Szeretnék vers lenni benned | 92 |

| | |
|---|-----|
| Álom a Titanicon | 94 |
| Amikor már csak epret és málnát árulnak a cigányok | 123 |
| Csillagok leszünk az égen | 125 |
| Mint égi madarak | 127 |
| Visszautaznék... .. | 130 |

Brauch Magda VERSELEMZÉSEK, -ÉRTELMEZÉSEK

| | |
|--|-----|
| Ima a Hargitán | 137 |
| Ember a havason | 139 |
| Erdélyi harangok | 141 |
| Ima Erdélyországért | 143 |
| Megkéssett feltámadás | 146 |
| Elégia a Hargitához | 148 |
| Decemberi fenyő | 151 |
| A téli Hargita | 153 |
| A csikókályha | 155 |
| Király és királynő az ősi házban | 157 |
| A tornácról | 159 |
| A tiszta szoba illata | 161 |
| Szép pihenés | 161 |
| Rózsakereszt | 162 |
| Bűn | 164 |
| Téged kereslek | 166 |
| Ismét felgyújtom a mécsest | 169 |
| Hála | 171 |
| A szeretetnek nincsen temetője | 174 |
| Az én Miatyáinkom | 176 |

| | |
|---|-----|
| A felidézett város | 180 |
| Szeretnék vers lenni benned | 181 |
| Álom a Titanicon | 182 |
| Amikor már csak epret és málnát árulnak a cigányok | 189 |
| Csillagok leszünk az égen | 191 |
| Mint égi madarak | 193 |
| Visszautaznék... .. | 195 |
| <i>Jegyzet</i> | 198 |
| <i>Beke Sándor életrajzi adatai</i> | 199 |
| <i>Szelektív könyvészet Beke Sándor munkásságáról</i> | 203 |

BEKE SÁNDOR KÖLTÉSZETÉRŐL

Beke Sándor sokkötetes költő. Első verseskötetei a XX. század '90-es éveiben jelentek meg. Már e korainak mondható verseiben elhatárolja magát mind a klasszikus költő-elődöktől, mind kortársaitól, és megtalálja egyéni hangját. Bármilyen témát választ, művén rajta van a kor bélyege, amelyben él. Költészetében váltakozik a pesszimista és a bizakodó hang, az életöröm kifejezése vagy a nosztalgia és bánat, olykor éppenséggel a halál gondolata.

Költészetének tematikája sokoldalú, de leggyakoribb témakörei a szülőföld szeretete, az istenhit, a szerelem és a gyermekkor iránti nosztalgia. Ebbe a kötetbe e négy témakörhöz tartozó versei kerültek be. A könyv két fejezetből áll: első része a versek elemzőjétől válogatott költemények szövegét, a második az egyes versek elemzését, illetve értelmezését tartalmazza, az aprólékos „boncolgatást” mellőzve, elsősorban a költemények lényegének megragadására törekedve.

A szülőföld, a szeretett táj — mindenekelőtt a Hargita — ábrázolása Beke Sándor lírájának talán leggyakoribb témája. Ez a vidék sok versében nemcsak valóságosan, hanem szimbolikusan is jelen van: a kitartás, a megmaradás, az összetartás jelképévé válik (*Erdélyi harangok, A téli Hargita, Ember a havason* stb.).

A szülőföldért való aggódás vallásos költészetében is tükröződik (*Ima a Hargitán, Ima Erdélyországért*). Vallásos, azaz istenes költészetének sok darabját versimáknak nevezi, igen találóan, mert saját szavaival fordul Istenhez, „beszélget vele”, mint egykor Balassi Bálint vagy Ady Endre. Hol Isten bocsánatáért esedezik (*Bűn*), hol háláját fejezi ki mindazért, amit tőle kapott a természet szépségeitől a tiszta levegőig és az örökkévalóság ígéretéig (*Hála, Téged kereslek*).

Szerelmi líráját a bensőséges hangvétel és az őszinte érzelem jellemzi. Az összetartozás tényét, a közös élményeket, emlékeket ízlésesen, gyöngéd hangon fejezi ki, vallomásai forró érzelmekről tanúskodnak (*A felidézett város, Szeretnék vers lenni benned*).

Jelentős helyet foglalnak el Beke Sándor költészetében a gyermek- és ifjúkori emlékeket felidéző versek. Megkapó nosztalgiával mesél egykori barátairól, közös játékaikról (*Visszaautaznék...*), felidézi szülei alakját, maradandó emléket állít falusi nagyszüleinek (*Király és királynő az ősi házban, A tiszta szoba illata, Mint égi madarak*). Elárulja kisgyermekkori naiv elképzeléseit életről, halálról, másvilágról (*Amikor már csak epret és málnát árulnak a cigányok, Csillagok leszünk az égen*). A tisztelet és megbecsülés hangján emlékezik meg egykori magyartanáráról, akitől kitartást és helytállást is tanult (*Rózsakereszt*).

Beke Sándor stílusa változatos. Szokatlan, váratlan, újszerű költői képei olykor egyszerű verssorokkal váltakoznak. Éppen ez a kettősség teszi erőteljessé, kifejezővé lírai nyelvezetét. Ehhez a sajátos, egyéni kifejezésmódhoz általában szabadvers formát használ.

Brauch Magda

Beke Sándor

Versek

IMA A HARGITÁN

Az ősz ablakából nézem
a lelkemben
égve muzsikáló Hargitát,
a diadalmas hegytetőt,
a délceg óriást.
Fáradt hit-szárnyak vergődnek
a hegy s a völgy között,
mint ősi szent álom
a kék fenyők fölött.
Itt az aljban elhagyja a fákat
a napsárga lomb,
s miközben érted imádkozom,
hegyem,
hullnak, egyre hullnak a levelek,
egymásra avarulnak,
s pördülnek-vonaglanak a szélben:
árva kiáltások a kétségbeesésben.
Vad neszek járják zugaidat
a sötét éjszakában,
falánk farkasok barangolják testedet,
érdes kezével cibálja üstöködöt
az ősz-kapitány,
a letaroló elmúlás katonája.
De ne félj, hegyem,
nem vagy egyedül
a pusztulás és újjáéledés
örök mítoszában.

Az álmodó bérceken
megsimogatom arany koronádat,
Hargita,
Te, az erdélyi havasok királya —
ünneplő vén őzbak a Kárpátok felett.

(Ivó—Székelyudvarhely, 2005)

EMBER A HAVASON

Ilyés Márton emlékére

A havason élt.
A hegyet őrizte,
a fenyvest, s az üres házakat.
Amikor pihenni mentem
hétvégi nyaralónkba,
félénken közeledett a kerítéshez.
Koccintani hívtam,
de ő inkább kíséromül szegődött
s a csapásokban megmutatta
a vadnyulak, az őzek
s a medvék nyomát.
A halk zörrenésekre figyelmeztetett,
s a madárdalokra,
a havas lélegzetvételére.
Amikor hallgatott,
szíve azt dobogta,
hogy a Hargita szent,
magasztos épület:
falai a hű székelvények,
ablakai a meggyötört lelkek,
cserepei a szakállas fenyvesek.
Halk szóval vallotta,
hogy ez a hegy lelkiismeret:
havasi virágcsokor a lélek asztalán.

Este, amikor kiültem a teraszra,
észrevettem, hogy a kerten túl,
az öreg házában petróleumlámpa ég —
de most sötét az ablak.
Mióta elment,
éji neszek táncolják körül kis tanyáját,
s kertjében teli tüdővel lélegzik a havas.
Kezében petróleumlámpát lóbál,
s azzal világítja nekünk
holdtalan éjeken az ösvényt,
a másik kezében havasi virágcsokrot tart,
s ő az, aki a Szent Hegy fölött, az égen,
hargitai nótát dúdol a csillagoknak.

(Ivó—Székelyudvarhely, 2005)

ERDÉLYI HARANGOK

Farkas Árpádnak

Úgy hát akkor
én is veled maradok,
kovalens kötéssel
vadság köntösében,
vadak vecsernyéjén,
táncos holdudvarban
gyémánt gyökerekkel.

Leégett a parázs —
gyantaillatában,
vándortarisznyánkban,
éji falatunkból
mézeskaláccsá lett
a mi kis világunk,
idekötöttségünk —

Brassó, 1979

IMA ERDÉLYORSZÁGÉRT

Zöld helikopterek
borzongtak
fehér templomaink felett,
ó,
Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum,
imafülkékben
esdeklem letérdepelve,
európai homo
szívem
égő csillagszóróként
sziporkázik,
de kihez,
de kinek,
énekiem könnyező magnólia
susogása
minden föl kutatott féltekén
San Franciscotól
Új-Zélandig,
könyörögj miértünk,
Uram,
hogy gyógyuljon be a
magyar seb
ahol kinyílt,
hogy a szó
szurok-földeken meggyulladjon,
mint a reggeli parázs,
mit hajnali szellő rebesget
lángra,

énekre,
égő feltámadásra,
ó,
magyar betűkre csucsorodott
gyermekszájak,
ó,
tüntető magnóliák,
susogjatok,
mint a Kárpátok s a Tatra fenyői,
mint a bácskai
véres füvek,
mint az ungvári végeken
a kikelet hangja.
Ó,
tüntető magnóliák,
halljátok?
Kint a faluvégeken
zsongnak
a székely s a magyar temetők,
sírkövek álmában
magyarul énekelnek
a gyermek-leventék,
ezt hallgassátok meg,
európai barátaim,
más nyelvű testvéreim,
mi lenne,
ha a szó,
a megszokott,
az a velőkbe szivárgott
édesanyátok szava

úgy muzsikálna,
mint egy föl nem hangolt
hegedű
vagy hárfa,
vagy a ti sírjaitok árnyékában
nem fülemülék
himnuszai altatnák a ti őseitek
csontjait,
hanem fülemülék dárídója dúlna
fölöttük
egy féktelen félhomályban?
Isten fia,
Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum,
miért
e megbontott rend,
miért e köd,
a köd szava,
megint,
hallszik a rémes fölkiáltás,
zúg a békétlen nyelv éjszakája,
degenyeg álmok lidércei
nehezednek ránk,
mint az anyanyelvnek fölállított
nyaktilók
egy középkori éjszakában.
Uram,
oldozd fel bűneiket!
De ti,
tüntető magnóliák
magyarul lobogjatok,

mint a Kárpátok s a Tátra fenyői,
mint a bácskai
véres füvek,
mint az ungvári végeken
a kikelet hangja,
mint begyulladt garatok
fölsebzett kiáltása,
mint a legeslegelső szó
a tulipános bölcsőben,
Munkácson vagy Besztercebányán,
Ungváron vagy Kolozsváron,
lobogjatok
tisztán,
ti szűz,
ti hazátlan,
ti békésen tüntető magnóliák!

(1995)

MEGKÉSETT FELTÁMADÁS

Tamási Áronra emlékezve

Fenyősrényű rengeteg,
görnyedt hátadon
keresztet hordozó
ország,
maroknyi néped
szerteszét —
Hallgatlak Ábel,
hallgatom a havasokban
székely legénykéek
szomorú pásztorénekét...

Fejed fölött
hamis szólamok,
szégyenteljes
krizantémkoszorú-
glóriák —
A világmindenség
hazug szigetén,
egyedül állsz
az ünneplő Európa
utcaszögletén —

Vershazában
édes-keserű vagy,
bölcsoöd felett
— titokban —

bagoly őrködik,
de valahol,
nagyon messze,
a kigyulladt égből
feléd néz
és kezét
homlokodra teszi Valaki...

Idegeidet őrlik
az ünneprontók,
dolgozik az idő-köszörű,
szívedben
székely temető,
düledező kopjafák,
és várod,
mint a legszebb árva,
mint a legárvább szenvedő,
mint a legkoldusabb koldus
csudanagy türelemben
a megkéssett jövőt...

(Farkaslaka, 2000)

ELÉGIA A HARGITÁHOZ

Hömpölyög, tart lefelé
a völgyben a Küküllő,
mint lassú, áttetsző láva,
szembejön velem
Zete vára alatt,
de a „súgóban” már repül,
s hívogató hangjával köszönt,
mint a havas hírnöke,
mint a szent hegy
örökké daloló tündérleánya.

Mintha itt születtem volna
a fenyves jászlában,
mintha nem is ismernék
más tájat s más világot,
mintha szikár ormodnak
testvére lennék,
gyermeki ámulattal
látogatóban
úgy megyek föl
hozzád vasárnap.

Piros a rét az orbáncfűtől,
„Jézus vére”
mintha folyna,
a szélben libeg, hullámszik
keresztül a dombon.

Olyan a rét, mint egy
hímzett takaró,
amit a természet
sok színes virággal
telerajzolt.

Lám, kiszáradtak
az út menti kerítések.
Porosak,
már lélekbe markolóak
— új színárnyalat ez
a hegyalji palettán.
Testvér, nincs olyan művész
az öreg féltekén,
aki ezt a színt
valaha is kikavarja.

A havasi kaszáló közepén,
a frissen levágott rendek közt,
a mezőn árva szomorúfűzfá
árnyéka andalog.
Mintha megállt
volna az élet:
a fa zöld bőré ágán
két kasza pihen,
s amint megcsillan,
a Nap fényével incselkedik,
huncutkodik, s pisolyog.

Rozsdabarna boglya tövében
pálinkát szürcsölgetnek
a székely legények,
s közben halkan,
halkan dudorásznak,
mintha kerülnék a munkát,
pedig nem,
a nagy melegben
pihennek szegények,
s szundikálnak.

Fennebb
a tavacska fején
oxigén-gyöngyökből
font koszorú;
ezt lásd meg, vendég,
ki erre jársz,
s elcsodálkozol:
piros pettyes
pisztrángok hasán
ezüstfehéren locsogó.

A vegyeserdők lombjai
egy régi, sötét
kunyhót rejtenek,
zsindelyes a fedele,
mint kis,
mézeskalács-háznak.
De hallom, szívszaggatva
hegedülnek ott —

pitvarában
szomorú tücsök
muzsikál bánatában.

Ahogy haladok
fölfele az úton,
megszorul a szívem,
s az erdő alá nézek:
úgy tűnik,
mintha még
regélnének ott,
mintha a fenyők alatt
egy konyhaszéken ülve
ezelőtt száz évvel
elaludt volna a század —

Az Ivó-patakhöz közel
játékba merült
gyermekek futkorásznak.
Az új filegória mellett,
a kirakott tűzhelyen
füst táncol felfelé,
mozgást látok:
szalonnát sütnek
a serény édesanyák
meg a sürgő-forgó leányok.

Menta- s vadcsombor-legelőn
fürgé, hosszú lábú szöcskék
pattannak játékosan

a fénysugárban.
Az éktelen melegben
egy őzike fel-felemeli a fejét,
mikor meglát,
de mintha itt se lennék,
a tücskök dalán
álmélkodik tovább —
ez az ő országa.

A híd alatti
alacsony vízesésben,
a korhadó fagyökér körül
virgonc hableányok
születnek a vízsugárban,
s ahogy világra jönnek,
fátyolt öltenek magukra
s a hullámzó felszínen,
gyorsabban, mint az ár,
fehér ruhában
útra kelnek.

Hátranézek:
fehér lovacska üget felém,
patkója kopog a köves úton,
rajta kieresztett ingben
rövid gyeplőszárat fog
kezében egy apró legényke,
látom, büszkén fogja,
s úgy kaptat felfelé,

mintha ezen a vasárnapi napon
a havas alján
a világ kormányát
tartaná a kezében.

A szőrfű között
zavartalan nyugalommal
piros tehenek legelésznek,
közeledtemre mélán
bámulnak az út felé;
míg a tarka borjú
hirtelen megugorja magát,
talán azért, mert szabad,
vagy talán azért,
mert a színes dongóval
kergetőzik élénken.

Fent az égi ringben
a két hegycsúcs között
összeszólalkoztak,
vitába szállnak,
majd egymásnak esnek
a szürke fellegek.
Isten tudja, mi leszen most
a nagy duhajkodásból —
rövid zápor zúdul
a havas fejére.

Mindenki tudja,
a felhők haragja

nem tart sokáig,
a felduzzadt csermely
és patak délutánra lefut
a sűrű bokron s a mély árkokon,
s a remény színeiből
nagy hirtelen
szivárvány-hidat épít az ég
a Hargita fölé —
olyan lesz, mint egy álom.

Az út mellett
fejkendős öregasszony
áll görnyedten, hangtalan,
az ember azt hinné,
bánat sújtotta s görbíti hátát,
holott a buzogó
víz szavát hallgatva
fehér zománcos vedrébe
ivóvizet csorgat
a forráscső alatt.

Három kocsi halad
az úton felfelé,
messziről jöttek,
mert a kocsi ablakából
kíváncsian nézdelődnek.
Vajon mit csodálnak?
A havas tündéri arcát?

Vagy megérintette
őket is a hegy szelleme,
az elbűvölő idegen
vagy a szülőföld varázsa?

Dél van. A faluban
megszólal a harang,
s hangja a tölcsér-völgyből
a hegy felé száll,
de messze jutva
a sűrű fenyvesnek ütközik,
míg a fából épült
kicsi templomban
a miatyánkot mondják
kórusban az egymáshoz
tartozó emberek.

Közel a házhoz a vörös,
göndör szőrű kutya
somfordál felém.
Megismert,
hogyne ismerne meg!
Amikor ide jövök,
mindig hozzám szegődik,
hűséges barátom ő,
akinek esténként
a Nagy Göncöl alatt
a kis tornácon ülve
oly sokszor mesélek.

Végre itthon vagyok.
Előttem áll moccanatlan
szent hegyünk,
mint egy égis erő óriás,
a Hargita.
Borzos fenyves-
fejével köszönt,
ahányszor hazajövök.
A szívem elszorul:
mintha mindent
tudna rólam,
s mint tékozló fiút
mindig visszafogad.

Ivó—Székelyudvarhely, 2010

DECEMBERI FENYŐ

Ki az,
ki mindig hűen
ottmarad,
ahol „lábra állt”
s nem megy tovább?

Ki az,
ki soha nem lépi át
a kerítést,
a szülőföldet,
s a távoli határt?

Ki az,
ki sose borul le,
nem alázkodik meg,
s nem hajtja
meg magát?

Ki az,
kinek a fejére tett
ékes koronáját
nem díszíti
aranyba foglalt
drágakő
s ragyogó gyémánt?

Ki az,
kit messziről is felismernek,

mert örököld dísze
messziről elárulja
a királyt?

...Előtted állok,
veled beszélgetek,
fenyőm...
Te csak bólogatsz,
s mintha gyermek volnék,
meghallgatsz,
mint egy szülő,
vagy mint egy tanár,
értőn, tisztán látón.

December van,
belepett a hó.
Tekintetemmel megfésüllek,
s hogy ne fázzál
— új évszakot sürgetve —,
képzeletben lerázom
rólad a fehér ruhát,
hátha így
hamarabb tavasz lesz...
Pedig tudom,
hogyan ez
csak egy álom,
téli ábrándozás...

Ivó, 2010. január 23.

A TÉLI HARGITA

Gyolcsszínű lett az óriás,
a hegy,
mély hangú évszak
költözött ide,
a tél, az ismerős,
az izmos évszakovándor
a nagy hidegben
nem tétovázott sokat:
havasi gyopár-
jégvirágokat karcolt
kis kunyhóm ablakára.

A fenyők
fehér cserepei alatt
csillogó tűlevelű
tincsek között
kézen fogva
muzsikálnak,
s körtáncot járnak
a sűrűn hulldogáló
hópehely-virágok.

A fenyveseket
— a Hargita lantját —
nem ember,
s nem földöntúli lény,
hanem a mítosz pengeti.

Ha legény vagy,
légy legény te is,
vándor,
s gyere, pengesd,
csalogasd ki a Szent Hegy
lelkének indítékait.

Fent,
a magasba szökkenő
gránitsziklán
a csikorgó hidegtől
megrepedt a jég-vakolat,
de néha
a ritkán előbukkanó
Nap simogatja a Hargitát,
s mint láthatatlan szobrász,
süvítő, konok szél
faragja tovább.

Elek apó lett,
mesekönyvet ír
a tél a Hargitán,
s miközben
dermedt kezében
hegyes jégcsappal
rója a mesét,
a hegy vállára
tovább hull a hó,

s én
gyermeki lélekkel,
megszólítom a hegyóriást:

„Csodálkozva nézlek,
hegyem:
mintha ez a havazás
az idők végezetéig
egyre csak faggatna,
meséltetne téged —
látom,
minél vastagabban
takarja be testedet
a hólepel,
annál jobban
melegíti a szívedet.”

Alkonyattájt
fehér fenyők
tincsei között
tétovázik egy ideig
a sötét virágpor színét
öltő Nap,
de hiába tolakodik
fejed fölé, hegyem,
a boszorkány-sötét,
az egyre szaporodó
éji fényben
az idekötődés mágija
annál jobban marasztal.

Kis kunyhóm ablaka alatt
a kiszivárgó fényben
a hópihék
tündértáncot lejtenek,
én meg
az álom küszöbén
lelkem hajójából
horgonyt vetek
képzeletben,
s leengedem
az óriáshegy gyökereihez.

Ivó, 2010. január 21.

A CSIKÓKÁLYHA

Fekete csikó, meleg a háta,
testében lobog tüzelő lángja,
kürtőcsöve prüsszköl,
s helyben galoppol négy kicsi lába.
A nyári konyhából
indulni szeretne,
ki, a gyerekek közé,
a fehér, havas utcára.

Este, telente öregek gubbasztanak
a szobában, s míg fáradtan
duruzsolnak az ágyon,
hallgatják a csikókályhát:
ő lábával egyre csak kapál,
s öntvénytetején,
a gőzölgő lábos fedele
— akár a réztányér —
szaggatottan muzsikál.

El-elszunyókál,
prüsszköl egyet-kettőt,
jelzi, hogy megjött az étvágy,
jól tudja: nagytata,
ha alszik is, éber,
leszáll a recsegő pamlagról,
s a faládából bükkfát vesz elő,
kínálgatja az éhes paripát.

Kezét a kürtő felé tartja,
s míg eltűnődik,
gyöngéden meglapogatja
a kicsiny paripát,
de mindhiába kíván
szép álmokat,
a csikókályha nem akar elaludni
a zimankós téli éjszakán.

Ilyen éjjeleken még jobban
lángra lobban a lelke:
az öntvénytető repedésein
kiszökken a fénye,
s hullámszani kezd
a tapasztos falon, de reggelre
az öregek álmával együtt
eltűnik örökre.

Gyepes—Székelyudvarhely, 2007

KIRÁLY ÉS KIRÁLYNŐ AZ ŐSI HÁZBAN

Nagymamának és nagytatának
tornácos parasztháza volt,
a bejáratnál
virágos kapuzábéval,
az udvar végén
ereszes csűr köszöntötte azt,
aki a portára jött,
a sarjútartó alól a fehér istállón
cifra járom nézett le a falról
a virágzó portára.

Nagymamának
parasztbútorai voltak,
s a magasra vetett ágyon
hímzett rózsák nyíltak
kendervászon takaróján.
Télen, a szoba közepén,
fonókerék kattogott este,
a nyári konyhában nagymama
zománcozott pléhtányérba
tálalta a vacsorát.

Esténként,
ha fáradtan leültek,
a ládás fapadon
egymás vállára hajtották a fejüket,

s míg dorombolt a tűz
a mosakodni való víznek
az érckályhán,
sohasem álmodtak beszéd közben
se szebbet, se többet
a természetes megvalósításnál.

Nagymamának
nem volt velencei tükre,
ő maga ritkán nézett tükörbe,
de olyan szép volt az ősi házban,
mint egy királynő
a kastély udvarában.

Nagy tata
soha nem ült rokokó karosszékekben,
és nem füstölt
török cseréppipából sem,
de király volt a szőlőlugasban is,
vagy ha a mezőt szemlélte
a ház tornácán.

Gyepes—Székelyudvarhely, 2008

A TORNÁCRÓL

A fatornácon ülök
egy régi asztalnál.
Hátam mögött nyitva van
a hűvös tisztaszoba ajtaja,
ahová nagytata
néha-néha feljárt
kancsó borért,
nagymama meg kivágott
egy nagy szalonnacsíkot
a gerendára felakasztott
tábla szalonnából.
A falon függ
fekete díszláncon az a járom,
mellyel az ökrök
szénával megrakott szekérrel
indultak a mezőről
az ég felé
a júliusi láthatárról.
Mintha élő múzeum
lenne itt minden:
a favillák a petróleumlámpa
mellett pihennek,
a krémszínű falhoz
szegzetten állnak.
A szellő arcomba fújja
a szőlőfa recés leveleit.
A ház sarkánál megrepedezett,
füstös kemence.

A fehérre meszelt pajtáról
hull a vakolat:
mészsrétegek alól
üzennek az évek,
mintha történelemkönyvet
lapozna itt a szél,
álmukat alusszák
az idő fejpárnáján
a tovatűnt századok.

Az egymásra csúszott
mohás kövek fölött
a kerek kút is megdőlt,
s a szín
lyukas deszkái között
nagytata utolsó felvágott
tüzelőfái lélegeznek.
Tücskök ciripelnek
a magas fűszálak között
az udvaron.
A kertben nem bégetnek
a korai bárányok,
de ismét
virágoznak a szilvafák,
s édes illatot árasztanak
a csűr mögött
a cseresznyevirágok.

Nagymamát keresem.
Mintha most jönne

az udvar felé,
képzeletben megnyitom
előtte a kertkaput.
Surcában frissen tépett
zöld füvet hoz a kiscsibéknek,
és ráncos kezében
szorongat egy kis csokor
múlt századi kerti virágot.

Gyepes, 2007

A TISZTA SZOBA ILLATA

A „tisza szobában” takarítottam,
felmostam
sárga tojásfestékkal a padlót,
gondosan megpucoltam
az apró szemű ablakokat,
az ablakok közé rekedt
legyeket szemétlapátra sebertem,
letörültem a port a képkeretekről,
kimostam a színesre szőtt
keskeny parasztszőnyeget,
egyedül a nagytata
és nagymama szekrényét
nem bolygattam.
Mindent úgy hagytam,
ahogy ők hagyták,
s szerették.
Az ünnepi bőrcsizmákat legalul,
a vállfákon
a fekete posztókabátokat,
a kabátok fölött a polcon
nagytata fehér ingét és a kalapját,
báránybőr sapkáját és kesztyűjét,
nagymama virágmintás fejkendőjét,
csipkés kombinéjét,
minden alsóneműjét,
úgy, ahogy ő hagyta,
szépen kivasalva.

Nagyon vigyáztam,
hogy fölöslegesen
ne nyitogassam a szekrényajtót,
végül csukva hagytam,
hogy a régi illat
maradjon a szekrényben,
s a ruhák
mindig elém idézzék őket,
ha a tornácról
a „tiszta szobába” belépek.

Gyepes—Székelyudvarhely, 2007

SZÉP PIHENÉS

November elsején
kint jártam a temetőben,
a sír mögött
a vetkőző bokron
csipkebogyó ragyogott még
az őszi napfényben.

...Szeretném,
ha most is élnének...
Mit nem adnék azért,
ha akkor,
amikor megérkezem,
nagytata és nagymama
a kapuban vagy az ősi házban
köszöntene!

...A temető szélén
— mintha aranyból lett volna —
egy-két gyümölcs
ragyogott még az almafán.
Messze a fenyők
— mint óriáskatonák —
egyenesen és némán őrködtek
a hideg havason.

A temető mindig megnyugtat,
mert arra gondolok,

ilyen szép pihenése
nem lehet másnak,
csak annak,
aki szeretettel szerette a népét,
a földet, a fát és a házat.

Gyepes, 2007

RÓZSAKERESZT

Magyartanárom, Fóris Gyula emlékére

Tanár úr, akkora huzat van ebben a református temetőben! A virágok szirma is lepergett sírhantokról, a koszorúk művirágain gyöngyözik a harmat, s aranymalinkók himnuszai becézgetik a törékeny és félénk indulatszókat. A katedra mögött csupán légüres tér maradt, melyben a szellem óriásai vívódnak vétkes önmagukért, vétkes önmagunkért. *A hatalmas mű* szívébe ködfoszlányok rekedtek mindörökre. És innen mégis olyan egyszerű minden: az az eldobott és megrozsdázott mellvédő a végvárak fölött, a rózsakereszt-eszmék lampionfényében a megvillanó hóhérpallos suhogása, a faggatás egy franciskánus kolostorban, a világirodalmi ősz Koltón, az örök virrasztás egy néma börtön fölött, a legelső séta emléke a Rue de Lévis-n, az eklogák töprengése egy munkatáborban, a kőbe kalapált gyűlöletek, igen, odalenn, most már a kozmosz koponyáiban, csontvázak xilofonzenéjében, istentelen tömegsírokban, a Házsongárdban vagy a Kerepesi temetőben...

Tanár úr, eszembe jut, hogy az egyik órán valaki benyitott, és megkérdezte: vagyunk-e még? Mire a tanár úr intett, hogy várja-

nak, még nem szabadult fel az osztály, különben is jelesre állnak és maradhatnak még diákjai. A szünetben pedig egy-egy rózsakeretet csináltunk magunknak, és asztalunkra tettük. És nézegettük és gyönyörködtünk bennük. A tanár úr pedig minduntalan Kazinczyt idézte: Domine frater sit forti animo. És így, idézés közben egyszer csak eltűnt... A katedra mögött egy légüres tér maradt, egy idézőjel, egy láthatatlan szellemfolt, ahová időnként mégis csak vissza-visszatérünk: a salétromos falak közé, a gázolajjal fölmosott padlóra, hogy beüljünk az agyonviselt és telefirkált padokba, és várjuk, hogy a tanár úr lapozza már azt az elkopott sötétkék naplót, hogy fölállhassunk, kezünkben rózsakereszttel, és felelhessük: Domine frater, sit forti animo! Igen tanár úr, itt vagyunk még ebben az osztályban. Itt vagyunk még, mint költők bal tenyerében az egymást keresztező sorsvonalak...

(1989)

BŰN

Hátizsákot hordozok,
Uram...
Hátamon hordom
nap mint nap
és viszem magammal,
bárhová megyek.
A súlyt.
A terhet.
A koloncot.
Ólomkatona vagyok már.
Szinte mozdulatlan ember.
Segíts,
Uram,
mert roppantul nehéz a súly:
miatta
omlik össze
emberségemben valami,
meglazultak bennem
a lélek kötései.
Ezt a terhet hoztam,
segíts levenni vállamról,
Uram,
és bocsásd meg bűneimet,
roppantul nehéz a hátizsák,
a képmutatás,
az átkozódás,
s a sok hazugság;

ezt a gyarló hátizsákot
segíts levenni vállamról,
Uram,
segíts rajtam,
ki hidegvérrel
néztem szembe
annyiszor Veled,
ígértem fűt-fát,
és tévedéseimben
tévedve hittelek —

Uram,
ezért kerestelek...

(2001)

TÉGED KERESLEK

kereslek
a fűszálon lapuló
harmatgyöngyben
kereslek
az útra hullt
nyárfalevelek
erecskéiben
kereslek
a buborékot szülő
esőcseppekben
kereslek
a véget nem érő
világegyetem harangvirág
csilingelésében
kereslek
a csillagok éjszakai
fecsegésében
kereslek
Hindemith gyászzenéjében
kereslek
a műkoszorúk szélben
recsegő
virágszirmaiban
kereslek
az első
szénvegyületekben
kereslek
az őslégkör gázaiban

kereslek
a dezoxiribonukleinsavban
kereslek
a prekambrium
konglomerátumaiban
kereslek
a paleozoikum
magvasharasztjaiban
kereslek
az ősrákok páncéljaiban
kereslek
a brontosaurusok
emlékeiben
kereslek
a magnóliák alatt
szunnyadó
pithecanthropusok
koponyáiban
kereslek
a tudattól független
anyagban
kereslek
az atom
elektronjaiban
kereslek
a világ elemeiben
kereslek
a molekulákban
kereslek
a kémiai kötésekben

kereslek
a sejtek
szerkezetében
kereslek
a pityang
hulló
ejtőernyőiben
kereslek
a poszméhek törekvéseiben
kereslek
a halálfejes
lepkék szörnyű
nevében
kereslek
az antik faliórák
ütéseiben
kereslek
a déli
harangszóban
kereslek
a rádió hullámaiban
kereslek
szívdobbanásaimban
kereslek
az emberi szervezet
tökéletességében
kereslek
a homlokomon
lecsorduló
szenteltvízben

kereslek
a megkönnyebbülésben
kereslek
minden
háborúban
és felszabadulásban
kereslek
a nemzet névtelen
hőseiben
kereslek
az emlékoszlopok
márványköveiben
kereslek
az útkereszteződéseken
álló
mezei virágokkal
díszített
feszületeken
kereslek
a délutáni fényözönben
kereslek
a szelídségben
kereslek
az emlékezetben
kereslek
a lélek
legmélyebb
zugában
kereslek
a fizikai jelenségekben

kereslek
a tökéletes működésben
kereslek
a Magellán-felhőkben
kereslek
a kékesfehér Tejút
beszélő
csillagképeiben
kereslek
a feltett
kérdésekben
kereslek
minden kimondott
és elhallgatott
feleletben
kereslek
a szegénységben
kereslek
milliomosok szívében
kereslek
a lelkiismeretben
kereslek
az emberi gyengeségben
kereslek
az Igében
kereslek
a Szentírás
szentleckéiben
kereslek
Mózes kőtábláján

kereslek
a betlehemi jászol
fényességében
kereslek
a Jordán keresztelő
vizében
kereslek
minden megkísértésben
kereslek
a Példabeszédekben
kereslek
az ítéletben
kereslek
Jézus csodatetteiben
kereslek
az apostolok küldetésében
kereslek
a Getszemáni-kertben
kereslek
minden
keresztre feszítésben
kereslek
a feltámadás örömében
kereslek
a kételkedésben
kereslek
a reményben
kereslek
a türelemben

és a
türelmetlenségben
kereslek
a szerelemben
kereslek
a misztériumban
kereslek
a gyónás töredelmében
kereslek
a bűnbánatban
kereslek
a feloldozásban
kereslek
az Ember Céljában
kereslek
a betegágyban
kereslek
a szürke hidegházban
kereslek
a kétségbeesésben
kereslek
az auschwitz
gázkamrák
falaira tapadt
tekintetekben
kereslek
a poronyó föld porában
kereslek
a fénysugárban

kereslek
minden forradalomban
és minden
lázáadásban
kereslek
a megtisztulásban
kereslek
a narancsszínű
gyertyalángban
kereslek
gyermekkorom
meseországában
kereslek
a kenyér ízében
kereslek
a halál sikolyában
Téged
kereslek
egyetlen életemben
Téged
kereslek
akivel
annyiszor találkoztam
akivel
annyiszor beszéltem
akitől
annyi segítséget kértem
aki
nélkül

annyira szegény lennék
és erőtlén —
Téged
kereslek
Istenem...

(1991)

ISMÉT FELGYÚJTOM A MÉCSEST

Radar áll előttem,
fölém magasodik
gyermekkoromból,
gyermekszívemből
templomtorony
kapaszkodik az égre —

Valakit
buzgón keresnek
a kozmoszra nyíló
templomablakok,
a csendes elmélkedések,
az összekulcsolt kezek
emlékei,
a padokban felejtett
imakönyvek,
a szószéken
a hímzett könyvjelzők
a régi Bibliából,
a falakra tapadt
bűnbánó szavak,
esdeklő imák,
könyörgő énekek —

Gyermekkoromból
templomtorony
harangja szól,

érchangja felszáll
a táj felett
az égre —
Megállok egy pillanatra
és hallgatom:
Uram,
Hozzád beszél...

Gyermekkoromból
radar áll előttem,
fölém magasodik
diadalmasan,
délcegen:
rámtalált
a világegyetemben —

Uram,
visszatérek
a gyermeki szívbe
és felmegyek abba a régi
templomtoronyba,
s a kilátó ablakában
ismét
felgyújtom a mécsest —

(2001)

HÁLA

A haláltól rettegtem életemben.

Vele keltem.

Vele feküdtem.

Elszomorított,

ha valamiért örültem.

Bánatomban

vele nyugtattam magam.

Tudtam,

hiába ez a harc.

Don Quijote lettem

a fáradt gondolatban.

És Veled maradtam, Uram.

A megnyugtató imával.

A hálával.

A gyermeki köszönettel.

Sok különös ajándékért.

A színekért.

A szívemhez nőtt patakokért.

Köszönöm, Uram,

ezt a világi expedíciót.

A felfedezések örömét.

Azt a sok elringató

és békés éjszakát

a parányi lila csillagokkal.

A világmindenség hangját.

Az érdekes embereket,

akiket megismertem.

A gyermeket
belőlem,
a megtartó emlékezetben.
Az érzést,
hogyan gyermeket nevelhettem.
Köszönöm, Uram,
lázasan dobbanó,
halandó szívemet.
A piros lángokat: a meleget.
A csönd nyugalját.
Lényeged erejét.
A remény hatalmát.
Az ablakomon belopódzó fénysugarat.
A homlokomon lefutó esőcseppeket.
A hajnalok éltető üzenetét.
Köszönöm, Uram,
a kételyt,
s a bizalmatlanságot.
A kilátástalanság felvillanó esélyeit.
A szenvedés stációit.
A félelmet.
A hűség szigorát.
A türelem szigonyait.
Számptalan vereségemet.
Várakozások állomásait.
A parányi túlélések ünnepeit.
Az önmagunk feletti győzelem
kilométerköveit.
Köszönöm, Uram,

a lélek katakombáiból
sarjadó hitet.
A szótlanság értelmét.
Az eltévelyült látomásokat.
Az ártatlan szerelmet.
A hamvas mosolyt.
A kőszívű érzéketlenséget.
Az ég szemét.
A ködöt, megbénult táj fölött.
A virágszirmok leheletét.
A látványosságot.
A szépség egyszerűségét.
A madarak zenéjét.
A megismerés örömét.
A kísérletet,
Velem.
Köszönöm, Uram,
a lélek tükrét,
mellyel szembesülhettem.
A bizalmat,
hogyan életre méltattál.
Köszönöm, Uram,
a lehetőséget.
A talpam alatti földet.
A tiszta levegőt.
A búzakenyeret.
Hűtlenségeim bocsánatát.
Az intelmeket.
A szánalmat.
A kegyelmet.

Köszönöm,
hogy tékozló fiad lehettem.
A létemet köszönöm, Uram,
s a lélek balzsamát.
A hit biztos állványait.
A szeretet evangéliumát.
Köszönöm, Uram,
a Tejút ösvényeit.
Az örökkévalóság ígéretét.
Képzeletem rejtelmes szigetét.
A gyermekkori kastélyt.
Altató mesék óperenciás tengereit.
A lobogó katlan-lelket,
amit Tőled kaptam.
Köszönöm, Uram!...

(2001)

A SZERETETNEK NINCSEN TEMETŐJE

II. János Pál pápa emlékére

Szentatyánk,
cédrusfa koporsódon
az Új Testamentum
lapjait olvassa,
lapozza a szél —
Máté, Márk, Lukács és János
evangéliumát,
hogy felröppentse az örömmüzenetet
a világ népeinek,
akár a fehér galambokat
a Szent Péter térre néző
ablakodból.

Szenvedésed óráiban
fáradt szemmel
csüggtünk ablakodon,
s miközben
Érted imádkoztunk,
kisgyerek szólalt meg a téren:
„Ha kialszik
a fény,
meghalt a Szentatya”,
de ablakodból

most is
messiási fény szűrődik ki,
örök fény,
amit senki
nem tud kioltani.
Mert Te tudtad:
a szeretetnek
nincsen temetője,
a szeretet
iránytű nélkül is
megtalálja az utat
a csüggedő emberhez.

Isten igéjét hirdetted
hitetlen világunkban,
s itt a földön
hitedből új világ született:
a szeretetet,
mint aranyport,
ráhintetted
a kiszolgáltatott emberekre.

Vallottad,
hogy Isten az embert
jónak teremtetted,
s jól tudtad,
hogy az ember amikor rossz,
nem tudja, mit cselekszik,
mert a gonosz
csupán beléköltözött —

de lelkében hiába dolgozik,
hiába munkál.

Az emberi szívben
rejtőző bűnt
megvilágítottad,
s a bűn,
mint bűnbánó mécses,
alázatosan égni kezdett
az istentagadókban.

Mondtad:
„Ne féljetek!”
És megfogadtuk,
Szentatyánk,
hogy keresztet hordozó
életünkben
nem fogunk félni többé
sem szenvedéstől,
sem nehézségtől,
sem rosszakaró gonoszoktól,
s ha kell,
Jézusra gondolva
vállalunk életet és halált.

Azt mondtad:
„Kövessetek!”
És követtünk Téged,
mert a szegények
és betegek

pásztora voltál,
háborúk sebeit gyógyítottad,
s az ellenség kezéből
sokszor kiragadtad a kardot,
helyébe
virágot varázsoltál.

Szentatyám,
én is ott voltam képzeletben
a Szent Péter téren,
egyszerű zarándokként
összekulcsoltam a kezem,
együtt könnyeztem
a tiszta szívű
lányokkal és fiúkkal,
s az éretted imádkozó
földi halandókkal együtt
arra kértem az Istent,
ne szólítson magához
Téged.

Mikor a szél
becsukta
a koporsódon pihenő
Új Testamentumot,
fölsírt a lelkem:
„Köszönjük Őt néked,
Lengyelország!”

Isten
megáldotta munkádat,
Karol Wojtyła,
— a Szentlélek akaratából
II. János Pál —,
szelíd arcod
szép emléke
maradjon meg nekünk,
lengyel szíved,
melyet az emberiségért áldoztál,
fényeskedjék
az angyalok birodalmában,
s a csillag,
mely lelkedből születik,
ragyogjon
holnap is felettünk!

Ragyogjon fényesen,
hogy ne szomorkodjunk többé,
és örvendezzünk
és derűsek maradjunk
a közös hitben,
Jézus Krisztus
megtartó erejében —
mindörökké!

Ámen.

AZ ÉN MIATYÁNKOM

Az ágy szélén ülök
s mondom:
„Mi Atyánk,
aki a mennyekben vagy”,
hol fent
a Mount Everesten,
az égi Csomolungmán,
a mennyország kupoláján,
csillag-cserepek résein át
fürkészszel szertesztét,
s akkor,
amikor nem is gondoljuk,
csillagképek között sétálsz
foszforeszkáló
sétapálcáddal esténként,
hol lent,
az égő Nap alatt,
a harmadik bolygó
göröngyös,
színpompás padlóján,
a homályos
elmék birtokán,
ember-birodalmakon
szemlélődsz
tétlenkedve látszón,
s mégis,
gondterhelten,
teljes odaadással

keresgélész valamit
a sok millió lélek
kosarában.

Olyan vagy,
mint egy halhatatlan
tudós
a világegyetem
dolgozószobájában,
aki mindig kutat
és tanulmányoz valamit,
de én tudom,
Te az arcodat
keresed az emberben,
s keresteted
Magadat velünk,
emberekkel.

Ha elfáradsz,
a lelkek szürke
romjai között leülsz,
pihenőt tartani.
„Mi Atyánk,
aki a mennyeekben vagy”,
Mi Atyánk
itt a Földön,
s a lila világtereken,
hol vagy most,
mindenütt vagy?

Kereslek,
de nem találalak.
Bújócskázol velem?

Te vagy
az emberben
a mindig hiányzó,
s a mindig jelen levő
örök elem,
mindig ott,
ahol nem várnak,
mindig ott,
ahol hívnak,
mindig ott,
ahol nem ismernek
és megtagadnak,
mindig ott,
ahol eltitkolnak
vagy
takargatnak.

Miért vagy itt,
Istenem?
Miért nem tűnsz el,
ha azt mondják:
„nincs isten”,
„nem vagy fontos”
és
„nincs szükség reád”,

miért vagy egyszerre
itt is és ott is,
a földön,
az égen,
a mindenségben?

Bajban elgondolkodik
az ember,
mintha
forró kövön ülne,
kucorodik-töpörödik,
fáj a karja,
feje, lába
és összekulcsolja két kezét,
a kezét,
amivel pofozott
és lekenyerezett,
a kezét,
amivel a Bibliára
hamisan esküdött,
amivel
szent ígéreteket tett,
s közben szájával
az igaz ellen szólt,
s nevetett.
Fázva és égve
a forró kövön,
szégyene parazsán
tétovázik,
kimondja bátran:

„Szenteltessék meg
a Te neved”,
Te
mennyország-matuzsálem,
kozmosz-karmester,
égi pásztor,
bölcs és lélekbe látó
barát,
ó,
végső menedék,
neved szenteltessék,
s jöjjön,
„Jöjjön el
a Te országod!”

Az ország a tiéd
odafent,
az átlátszó, légies,
a tiszta, a szép,
a lilakék,
a sejtelmes égi.
Olyan legyen
az ember lelke is,
áttetsző kristály,
csillag-gyöngysorokkal
ékes!
Legyen meleg
és finom,
mint idelent
a sivatagi üveghomok,

és legyen mély,
mint a tó,
melynek krátere
ismeretlen
és olyan tág,
hogy a föld
másik végéig érjen.

„Jöjjön el
a Te országod”
a zölden, a barnán
és sötétkéken
forgó Földön,
és szívéből
észlelje rajta az ember
a világtörténet
kezdő pillanatát,
a hat nap alatti
gyors teremtetést,
érezze s lássa
a mindenfajta
szülemény-csodát,
fogja fel s élje át
az időt
s teret pörgető
alkotást,
a világtörténet
minden percét,
a rég eltűnt
ember-katonát,

a fejlődés varázsát,
minden átalakulás
szomorú és boldog
pillanatát,
az utat,
a fát,
az árkot,
a pocsolyát,
a kerti tó vizét
az új ház előtt,
a várat a dombon,
hegyoldalban
a keringő emlékeket
a temető fölött,
a rommá lett múltakra
épült hangyabolyt,
a világvárosok
aranyragyogását,
a kisváros fényeit,
a falu csendjét
s a nyugalmas
tanyát.
A vizet,
tengert,
folyót, patakot,
és ami körülvesz,
a ritka,
értékes levegőt
a legnagyobb csúcson
a tengerszint felett,

a játszóteret,
a hinta-palintát
a gyümölcsfák között,
a kertet, az erdőt,
a pusztát,
s a jégország
izzó fehérségét.

„Legyen meg a Te akaratod,
amint a mennyben,
úgy a földön is,”
s az akarat
legyen mindörökké
a Tiéd,
mert érezzük
a megbomlott
harmóniát:
amint az emberi lelket
rejtett,
gonosz idegenség
szállta meg,
s az észnek
egy földközeli
testbe öltözött
őrült szellem
mondja tollba
az emberveszejtő utat:
a Rossz fejedelme,
az irgalmatlan Sátán,

vagy talán maga a
Démonkirály.

„Legyen meg a Te akaratod”
a világegyetemben,
ahol már
régóta rend van,
megszokott helyükön
állnak őrt
a csillag-katonák,
akik nem hajladoznak,
csak fényüket
küldik Feléd,
és kórusban zengik:
„Miatyánk”.

„Mindennapi kenyerünket
add meg nekünk ma”,
szórd a fényt,
örködj
a termés fölött,
vigyázd
az éltető aranymagot,
a hullámszó kalászt,
s akinek több terem
a földjén, adj annak
adakozó lelket,
s vidd be
a szegények kapuján.

„És bocsásd meg
vétkeinket”,
a bűnkamrákban
felgyűlt
titkos arzenál ajtajára
tégyszűréses lakatot,
hogy ne tudja azt
kinyitni senki se.
A köveket
vedd le a szívről,
hogy szívünk
doboghasson nyíltan,
szépen, szabadon.
A kő súlyától
mentesítsd a vállat,
hogy ne érezze,
s ne ismétlje mindig
az ember:
„Ezt a terhet
vajon még mindig
és meddig
kell hordoznom?”
A szemellenzőt is
vedd le szemeinkről,
hogy tisztán lássunk,
s elnyomhassuk
a lélek mélyén kussoló,
kegyetlen fenevadat.

Köszönjük,
Uram, a bocsánatot,
a szabadságot,
a megtisztulást,
„miképpen mi is
megbocsátunk
az ellenünk vétkezőknek” —
tisztává tett
a beszélgetés Veled,
a gyógyító hitvarázs.

„És ne vígy minket
kísértésbe”,
hálójában vergődtünk
eleget, sokat,
nehéz volt ellenállni
a rabbá
alázó csábításnak,
de ez az ima
útját állta
a rossz szándéknak
és jó útra terelte
emberi akaratunk.

Azért még
felfohászkodom:
„de szabadíts meg
a gonosztól!”
És hadd,
hogy a sötétől eltávolodva

reggel
gyermekszívvvel ébredjek,
s tiszta legyen
minden tettem,
szándékom
és gondolatom.
Ámen.

(2010)

A FELIDÉZETT VÁROS

Feleségemnek, Klárinak

1

ESTEFELÉ A TRÓPUSOKON

kerestelek a szülőföldön,
a mediterránon,
az ekvatoriális övezetben,
hogy végre még egyszer
megtaláljalak
Livingstone földjén,
afrikai magányodban...
emlékszel-e,
mikor Kleopátra tüje
meggyújtotta a szavannát,
s az őserdők felé,
a szavannatűzben
bajtársakként
rohantunk a leopárdokkal?
emlékszel-e?
megszelídített
vízilovak mellett ültünk,
a tó vizén,
tündérrózsák levelein
aprópénzek lapultak,
„szerencsét hoz” —
azt mondták,
hát én is dobtam

egy jó marékkal a levelekre,
a tóba,
hogy biztos legyen a
szerencsém...
a távoli parázs
lassan kialudt,
néhol
kínjában még pattogott
egy kicsit,
de a vízen túl
már pálmák legyeztek,
mikor megfújta őket
a trópusi szél,
csimpánzok
banánt dobtak elénk,
mi csak mosolyogtuk,
hogy nem értették,
miért vagyunk itt
Livingstone földjén,
miért nem fekete a bőrünk,
miért nem bántanak
minket a vadak,
miért nyílnak virágok
vinilin kis szatyrodon,
miért bordópiros a
lábaidra feszülő nadrág,
miért van neked
hímzett kis blúzod
s cérnára fűzött apró
műanyaggyöngyöd;

esteledett...
csak mi voltunk
még a trópusokon,
egy ébenfa padon,
sötétzöld pálmafa alatt,
mikor belépett a
trópusok termébe
Afrika üvegkapuján
nagy kontinens-kulcsával a
a trópusok őre,
a kék sapkás,
szemüveges,
bajszos öregember,
hogy kitelepítsen
mint idegen megszállókat,
nem fegyverrel, hanem
szép szóval:
„nézzétek,
gyerekek, a
galéria-erdők fölött
már nyugszik a nap,
Afrika aludni készült...”
Kint,
Afrika partjainál,
úgy nyolc óra körül,
egy barna szoknyás
falusi öreg néni
a mediterrán Európától északra,
a botanikus kert bejáratánál
virággal kínált,

nem trópusival,
hanem kerti virággal...
tudod,
úgy szégyelltem
magam előtted,
annyira szerettem volna
Afrikában virágot
adni neked,
annyira szerettem volna
Afrikában
elefántcsontnyakláncot
adni neked,
annyi mindent szerettem volna
Afrikából neked,
hogy szégyeltemben
ettől a falusi öreg nénitől
egy csokor kerti rózsát vettem,
te úgy örvendtél,
mintha Afrikából hoztam volna...
este volt már...
a botanikus kert
bejáratánál álltunk,
dobolva,
suhancok zenéltek valahol...
mi azt gondoltuk:
egy afrikai falucskában
meleg tábortűz mellett
bantu négerek énekelnek...

2
ISMÉT

kedvesem,
csak az egymástól távolodó
vonatok fülkéiben
érezzük igazán,
hogy csupán a
gyermeki gondok,
a pontos időre
megszabott találkozások,
az óriási titkok
s a pici, keserves
sírások kísérik minket
Európa bulvárain,
két végtelen közé zárt
lehetőségeinkben,
hogy legyen, amit
fölbolygasson
annyi év után a
mi közös útitársunk,
a láthatatlan időszobrász...
így hát, kedvesem,
megmaradnak a
megszokott helyükön a
tárgyak:
a fekete márványkövek,
a rothadó kis fakeresztek
a temetőben,
hogy újabb vallomások

díszletei legyenek
narancs-akvarell
szürkületekben
minden rügyként
kibontakozó szerelemnek,
megmaradnak
levelezőlapok
annyi igazsággal,
és megmaradnak az
asztalkán a poharak,
melyek mélyében
belefeketedett már a bor,
s a hamutálca, mely fölött
legelőször érintettem meg a
kezed, marad a falon a
festmény
s a cérnásdobozban a
mellényedről leszakadt
fekete gomb,
és meglátod,
marad az a nagy állomás,
melyet csak nemzetközi
vonatok ablakaiból
láthatunk átutazóban
ismét...

(1983)

SZERETNÉK VERS LENNI BENNED

Kedvesem,
szeretnék megpihenni
a te lelkedben,
mint egy célját el nem ért,
de saját magát
megnyugtató gondolat,
mint egy sétatálcás
öreg bácsi vagy néni
azon a fehérre festett
fővárosi padon,
a Lánchíd oroszlánjaihoz
közel,
a Duna-parton,
Budapesten.
Szeretnék vers lenni benned,
szerelmem,
elérzékenyült
és
rímtelen,
szétzilált,
mint a gondterhelt értelem,
és
csupa félelem,
gyermekes kétkedés,
zsibongó láz,
gyöngéd,

törékeny és kedves,
szeretnék
vers lenni benned...

(1996)

ÁLOM A TITANICON

Elbeszélő költemény

Ajánlom ezt a költeményt mindazoknak, akik kitartanak eszméik mellett, és az utolsó percig irányítják a kormánykereket egy szebb és emberibb jövő felé.

Megszólítom azokat, akik a gazdagság szemfényvesztő világában kőszívű embereké váltak és kinézik közös földi létünkéből a szegény és elesett embereket.

Mindenkinek üzenem a harmadik évezredben, felekezeti hovatartozásától függetlenül, hogy az ima hatalma és ereje lebírhatatlan.

A boldogságkeresőkhöz szólok: az önfeláldozó szerelemtől, amely mindeneket megújít és újjáteremt; a határtalan szeretetről, amely olyan, mint az igazság, mely legyőzi a rosszat, és felülkerekedik bánaton, szenvedésen.

Üzenem: az álom szárnyaló ereje isteni erőt sugall és tovább életet, hogy elviseljük a sűrű hétköznapiakat életünkben.

És emlékezni szeretnék Dr. Lengyel Árpádra is, aki a Carpathia orvosaként részt vett a Titanic több mint hétszáz túlélőjének a megmentésében.

*Kihunytak a kék hullámok fölött
a Titanic ablakai az éjben —
Álmomban a sötét óceán
nagy, fekete vas-temetőjét jártam,
és eltűnt arcodat idéztem,
szomorúan kutattam utánad,
s míg téged kerestelek,
feltámadt lelkemből
elköltözött a bánat:*

*az Atlanti-óceán fényudvarában
feltűnt a szerelmünknek
örök szállást adó,
mélyben tündöklő város:
az elsüllyedt hajó...*

*

A csillogó jégszilánkok között
a hegedű síró hangját hallgatom,
az utolsó hangverseny hangjait:
az Ősz himnusza zeng
a süllyedő hajón.

A hajótervező felnéz
a ragyogó éj egére,
talán Istent keresi,
vagy saját esztelenségét
próbálja tetten érni,
könnyes szemében
— mint néma víztükörben —
nézik magukat a távoli csillagok.

A fagyos jégmezőn
végigborzong
a Titanic vészharangja,
hangja lefolyik
a ködfüggöny mögött,
s még egyszer,
utoljára sípolnak

az óceán felett a füstfelhőben
a fekete kaminok,
mint süvöltő gyárkémények.

Hullámozó jeges víz
locsolja a megdőlt óriáshajót,
a parancsnoki hídon
az öreg kapitány leteszi szócsövét,
a kormányfülkébe vánszorog át,
és imába kezd,
összekulcsolt kézzel.

— Gondviselőm,
ki e világra teremtetél,
köszönöm Neked,
hogyan megmutattad:
a Titanicnál is nagyobb vagy,
és megértetted velünk,
milyen törpe és megátalkodott
az önelégültség csapdájában
vergődő ember,
míg sorsa kisiklik
a hit vágányából,
vagy ha gonoszságában
egyedül marad.

Köszönöm,
Istenem,
hogyan próbára tettél bennünket,
önhitt és dőlyfős embereket,

köszönöm,
hogy példának
szemeltél ki minket,
gyarló halandókat,
köszönöm
ezt az utolsó utazást,
mert tudom:
megbocsátod bűneinket.
...Az álmok hajója süllyed,
„közelebb, tehozzád, Istenem” —
enyészik az ének,
sátán takarja ránk
gyilkos takaróját a fekete hajón,
hullámozó keze
örömittasan tapsol fölöttünk,
álmok erői
ragadnak le a mélybe,
halálfélelem vacog
a hajótöröttek idegeiben.

De Uram!
Te fogadj a másvilágon,
a tenger sötétkék országában!
Adj nemlétünknek csendes,
nyugodalmat álmot
és színezd álmainkat
egy kicsi földöntúli boldogsággal.

*

*Kihunytak a kék hullámok fölött
a Titanic ablakai az éjben —
morzelámpa jelez
a koromsötétben,
a kapkodva villogó fényjelek
már csak a messzi égitesteiktől
kérhetnek segítséget,
az utolsó rakétát is fellőtték,
s míg kialudtak a fedélzet lámpái,
a tűzijáték alatt
a fullasztó füstben
egymás kezét
még egyszer megfogják,
utolsó szavak,
búcsúzkodnak a hajótisztek,
leteszi fülhallgatóját a rádiós,
a szikratávírársz
sem dolgozik többet:
a csillagos égbolt alatt
s az ismeretlen mélység fölött
készül a megsemmisítő
örök pihenésre.*

*

Imbolyognak,
lebegnek a mentőcsónakok,
bukdácsolnak a ködben,
viharlámpák pislákolnak,
ragacsos pára nyeli el
a villogó fényeket,

és fölajdul kórusban a Miatyánk,
a hajótöröttek segélykérő imája.
A csendes hullámokon
bőröndök, faládák, nádszékek,
üres nyugágyak,
s mentőmellények úsznak.
Deszkákba kapaszkodnak,
gerendákat
s fehér faoszlopokat
ölelnek át zokogva
az életben maradottak,
elárvult gyermek sikolt fel itt-ott,
jajgat a vaksötétben,
fémnyelű evezőlapátok
emelkednek a párás ég felé,
majd nekirugaszkodnak
a matrózlegények,
a megrettent gazdagok,
s az elszánt szegények
remegő kezében.

*

*Kihunytak a kék hullámok fölött
a Titanic ablakai az éjben —
Amphitrité,
Poszeidón jószágos felesége
mindenkit megpróbál menteni,
utoljára a hajót kapta ölébe,
de legörnyedt*

*a fémóriás súlya alatt,
s a felborult hajó
süllyedni kezdett
a tág tüdejű fekete égbolt alól
az ismeretlen kék hazába.*

*

A fösvény újhold
vékony sarlójával
közönyösen sétál az égen,
ha észrevenne,
tán fényt küldene csónakunk fölé,
hogy jobban lássalak.
Még egyszer fellobban
reszkető kezemben
a meggyújtott újságpapír lángja,
s az utolsó lobbanásnál
közel viszem hozzád a kis tüzet,
hogy melegítsen.

Hideg van.
Imádkozom.
Te búcsúzol, szerelmem?

A keleti égbolton
hullócsillagok futnak le
az ég pereméről.
Megszorítom kihűlt kezedet,
ó, menni fogsz,

magukkal rántanak
a hullócsillagok,
üveges szemed, jegesedő arcod
mély álomba hull,
a halál tengerébe.

*

*Kihunytak a kék hullámok fölött
a Titanic ablakai az éjben —
A kisimult örvény alatt
Poszeidón isten bronzpatás lovai
vontatják a tengerfenékre
a különös várost,
a drágaköveket, az aranyat,
a márványt, a mesés kincseket
rejtő fekete csodát,
s Tritón kagyló-kürtje köszönti
a magas rangú vendéget,
a könnyes,
kisírt szemű palotát.*

*

Hideg van...
Magamra kaptam
egy nedves gyapjúsövetet,
nem tudom, kié volt,
átjár a fagyos szél,
fel-felcsapnak a mentőcsónakba
a jeges hullámok,

fölöttem süvít
a szétfolyt köd alatt
a sötétkék óceán,
lassan én is halálba dermedek,
kihűlnek végtagjaim.
Már nem tudok sírni,
szerelmem —

*

*Kihunytak a kék hullámok fölött
a Titanic ablakai az éjben —
magához ölel az óceán,
s míg süllyedsz a sötétlő mélybe,
utolsó utadon
vízi nimfák kísérnek
és selymes hajú szirének
énekelnek.*

*

Kereslek!
A kék álomban követem utadat,
kutatlak a helyüket nem lelő
holttestek között a víz alatt,
a megfulladt fedélzeten,
a hajó orrán,
ahonnan együtt láttuk,
hogy a bíbor félhomályban
táncoló delfinek
követik a Titanicot,

az aranyozott díszletek között,
a bronz nimfával
ékeskedő óra előtt,
az előcsarnok üvegkupolája alatt,
a fehér folyosókon,
a hajó „üres alagútjaiban”,
a fedélközi lakosztályokban,
ahol örök álmukat alusszák
a bezárt cselédek,
a barokk stílusú hallban,
ahol a fényűzés játékát
figyeltük mosolyogva,
az örökzöld növények között,
a kávézóasztaloknál,
ahol szomszédok voltunk
a nagyurakkal,
a pálmakertben,
ahol barna bőrű bennszülötteknek
képzeltük magunkat —
A víz kék hullámkezelével
fehér selyemingembe
kapaszkodik,
hullámozó hajamat tépi,
és megérezem
az óceán szívlüktetését,
s hallom a szerelem
fájdalmas himnuszát,
amely izgató örömmel
burkolja be a szívemet.

*

*Kihunytak a kék hullámok fölött
a Titanic ablakai az éjben —
Kedvesem,
Téged az ismeretlen
áramlatok között
ezüst cipellős néreiszek kísérnek,
míg én Próteuszt,
az öreg tengeristént kérdezem,
merre-hol talállok rá
a boldogság útjelzőire
a szemem előtt
összefolyó vízáton.*

*

Követlek,
szerelmem,
mint égi pályán
Napot a holdas bolygók,
mint lélegzetet
a következő lélegzet,
mint könnycsepp
a gravitáció föld felé húzó erejét,
követlek,
mint elmúlt történetet
a fájó emlékezet.
Követlek,
szerelmem,
a fájdalmas haláltusában,

ott vagyok veled
a gyilkos vízben, a fulladásban,
követlek,
mint a hűség
és rendíthetetlen kapitány követte
az „óceán szívének”
keresztelt álmohajót,
követlek,
mint az állhatatos zenekar
a süllyedő Titanicot,
követlek,
mint bűnt a büntudat,
mint Gondviselőt a hit,
mint igaz történetet a kétkedés,
mint ahogy árnyékom,
mely — bárhová megyek —
engem követ,
követlek,
mint meggondolatlan tettet
az önjózanító lelkiismeret-furdalás,
követlek,
hiszen te vagy
elveszett boldogságom,
mit óceán mélyi vas-város őriz
a virágzó óceánkert álmodó hajóján,
a kék túlvilágon,
mert te vagy életem s halálom.

*

*Kihunytak a kék hullámok fölött
a Titanic ablakai az éjben —
Hajnalban,
amikor az óceán mögül
felkél a Nap,
és arannyal vonják be sugarai
a szelíd hullámokat,
téged — az ismeretlen hazában —
magába fogad a vízi világ,
s a Halál édestestvére,
az Álom fejedre teszi
nyugtató kezét.
Te leszel boldogságom
Atlanti királya —*

*

Homályos, lila sírboltban vársz,
lágy hullámok dédelgetik
álomba szenderült arcodat.
A dermedt vas-óriás üregeiben,
mint elhagyott ebek,
gazdáikat keresik az úszkáló tárgyak:
az aranykeretű szemüveg,
mely a londoni nagynéni
arcára emlékeztet,
az árbockosár harangja,
melyet a tengerészcadét
szólaltatott meg,
ha a hajót szökellő delfinek

kísérték az óceánon,
a bárpultról legurult konyakos üveg,
melyből a hajópincér töltött
a vendégeknek,
s a padlón széttört poharak,
melyeknek maradványain
— mint kész bizonyítékok —
talán megmaradtak
ujjlenyomataink,
s első koccintásunk remegését
őrzi a Titanic fedélzetén,
a szikratávíró
átforrósodott fafogantyúja,
mely a távírász segítségét esdeklő
kezére emlékezik,
a látcső, melyet a kapitány
a parancsnoki hídon hagyott,
amikor megértette,
hiába vár a mentőhajókra,
a fogason felejtett
kemény karimájú posztókalap,
melyet lelkesen lengetett gazdája,
amikor kifutottunk balszerencsénkre
nagy ünnepi hangulatban a kikötőből,
a pazar fényű kristálycsillár,
a szalon mennyezetének ékessége,
mely most is csilingel fülemben,
az elkopott magas szárú gombos cipő
a harmadosztályú utasok emeletéről,
a tenger homokjába

fúródott pezsgősüveg,
melyet induláskor
a szegény szolgálányok
bontottak fel örömeikben,
a fonott hintaszékek,
melyekben most undok polipok
himbálóznak az óceán mélyén,
a rögzített kerékpárok,
melyek a mosolygós
masszírozónőt keresik
a szépségszalomban,
az elázott térképek és tervrajzok
a hajóépítő antik íróasztaláról,
az egyik lakosztályban maradt
smaragd zöld lepke medálion,
melyről leszállt a lepke,
s az óceánban gazdája után repült,
a kicsi kék kék, a kicsi kék,
melybe apró tengeri állatok
meresztik csodálkozó szemüket,
az ebédlőből az utolsó vacsora
szétszóródott tányérai,
melyek a tenger homokján lapulnak,
az aljnövényzet fehér virágaiként,
belőlük most jó étvágyal
mélyvízi halak ebédelnek,
a gyermekek érintésétől
megtálosodott hintalovak,
a kávézó magányos nádszékei,
a vendégmarasztalók,

na meg a selyemernyős
asztali lámpák,
melyeknek fényudvarában
először mondtam neked,
hogyan szeretlek,
és a rakodótérrel az amerikai úr
francia gyártmányú autója,
mely a tenger mélyén,
az óceán homokszivataragában
talán már el is indult
gazdája után valamerre...

*

*Kihunytak a kék hullámok fölött
a Titanic ablakai az éjben —
Emlékemben a jéghegy
tovább úszik ridegen,
de olyan,
mint az emberi gőg
és büszkeség fölé
emelkedő felkiáltójel,
mint szigorú figyelmeztetés,
rossz előjel,
komor ítélet,
mely kíméletlen
és nem ismer bocsánatot.*

*

Ágyam az óceán vize,
párnám a hullám,
álmodj tovább, kedvesem,
itt vagyok már,
vágyam hozott tehozzád...

Utamon tengeri csillagok kísérték,
ibolyakék diadalív alatt,
vízi nimfák köszöntöttek,
s amikor miattunk
kondult meg ünnepélyesen
az árbóckosár nagyharangja,
a tenger citromzöld kertjében
hirtelen föleszmélt a hajó,
apró ablakai kigyúltak,
hogy örökké világítsanak
az óceán szívében.
A cikázó halak birodalmában
égő testemhez szorítlak,
boldog vagyok,
hogy veled lehetek,
nem tudok élni nélküled!
Ezért nyitottam ki érted
a nemlét kapuját,
hogy örökre fogjam a kezedet.

*

*Kihunytak a kék hullámok fölött
a Titanic ablakai az éjben —*

*De odalent,
az idegen szépség honában,
csillogó tengeri város lett belőle,
egzotikus világ
— harag és hiúság nélküli —,
ahol a gazdagok
nagyon tudnak szeretni,
s a szegények
nem szegények többé.*

*

Langy hullámok élesztgetik
a lelkeket,
kihunyt lények
álomittasan ébrednek,
a feltámadt óceánjáró
szomorú vízi dallamokat dúdol,
haláltánc-énekét.
Báltermében
hullámok hangolnak húrokat,
a Titanic előadóművésze
leül a zongora elé,
és dolgozni kezdenek a feléledt
hangszer testében a fakalapácsok,
s az ébredés tengeri szonátája
zengedez át az óceánon.
Az óriáshajó fedélzete
nyílttengeri színpad:
a zenészek felköltöznek
lakosztályaikból az áttetsző,

hullámozó színpadra,
az úszó páholyokban minden utas
helyet foglal díjmentesen,
felcseng a tenger mélységes mélyén
a szívhez szóló óceán-szimfónia,
míg az egész mélyvízi világ
énekelni kezd,
s én a találkozás mámorában,
lángoló révületben
a mézédess szerelem himnuszát
ajándékozom neked.
Szerelmünk fennkölt ünnepén
felébrednek álmukból
az egymásnak megbocsátó lelkek,
s a zengő zongora köré gyűlnek.
Muzsikával ünnepelnek.
A kevély arisztokraták
és a megalázott fedélközi utasok
mélytengeri hangerővel
mondanak imát együtt:
ó, bocsásd meg vétkeinket,
miképpen mi is megbocsátunk
az ellenünk vétkezőknek...

*

*Kihunytak a kék hullámok fölött
a Titanic ablakai az éjben —
De a rejtelmes mélységben
mesebeli tengeri palota lett,
csodahajó,*

*az „óceáni égboltot”
elbűvölő csillag.
Amikor útra kelt a csodás hajó,
a kikötőben egy öreg jósnő
megjövendölte,
hogy az Új Város partját
sose éri el, de másik hazájában
a szerelmes álmok
békés kikötője lesz.*

*

A parancsnoki hídon
kihúzza magát és előre int
az öreg, harcedzett kapitány —
az álmok útján
indulásra kész már a fémóriás.
A Titanic ablakai
sárgán világítanak a mélyben,
a gépek bőszen dübörögnek,
figyelmes őrszemek kémlelik
a hullámozó kék túlvilági láthatárt,
a szikratávíró a boldogság morzejeleit
küldi szét a nagyvilágnak,
az árbocmerekítő köteleket
— a Titanic hárfahúrjait —
ezüst cipellős néreiszek pengetik,
s a dallamos felhangok elárasztják
a szivárványszínben játszó Atlanti-óceánt.
A konyhában vidáman
sűrög-forog a konyhafőnök,

a szakácsok ünnepi vacsorát készítenek,
a csodahajó cukrászai is ügyeskednek,
piruló sütemények illata száll,
a fényes ebédlőszalonok
asztalai megtelnek ragyogó
ezüst evőeszközökkel
és aranyozott porcelánokkal —
a fedélzeten egy játékába feledkező
kisgyermek kezében
kerámiamalac muzsikál,
a tengervízzel kísérletet mutat be
a gyerekeknek a fiatal fizikatanár,
újrakezdődnek a gazdag ifjak
hangos bridzspartijai
a kártyaasztaloknál,
gyémánt- és zefírköves
nyakékek ragyognak
az estélyit öltő dámákon,

a büszke grófnő s a gyártulajdonos
szegény inasfiúkkal diskurál,
az imateremben a teológus,
kezében a Bibliával,
a kivándorló kislányoknak
és kisfiúknak a tékozló fiúról prédikál,
a gondtalanul pihenő úrhölgyek
fényűző lakosztályukban
ismét átöltöznek,
várják a pompás vacsorát,
a zenetanár kottából énekel

a cseléd lányoknak fülbemászó dalokat,
a segédorvos fedélközi szolgálkat vizsgál,
a rózsaszín perzsaszőnyegen
fátyolos kalapot viselő,
affektáló öreg úrhölgyek lépkednek,
az előkelő feleségek
jól fésült kutyáikkal esti sétára indulnak,
a fedélzet kivilágított sétányán
boldog nászutasok andalognak,
a kalandvagyók a láthatárt
szemlélik türelmetlenül,
a mesés pálmakertben
— míg a csilingelő csengők
ünnepi vacsorára nem hívnak —
a művészet diadaláról cseverészik
az elegáns szmokingban feszítő
író és festő,
a színházi rendező
víz alatti komédiáját tervezi
az Atlanti-óceán
hullámozó színpadán...

...S ha egyszer mégis
összehúzódik a rivaldafényben
a történet függőnye,
te, szerelmem,
akkor is álmaimban
örökké velem maradsz.
Bár éveim múlnak,
te mindig fiatalon élsz a szívemben —

mert a te szívedet
a szivárványszínű óceánban
az idők végezetéig selymes hullámok
dobogtatják tovább ott,
ahol megtaláltuk álmaink
szépség-otthonát,
ahol mindörökre nyitva hagytuk
szerelmünk túlvilági kapuját
titkos menedékhelynek,
az idő örök állomáshelyének,
ahová — ha találkozni akarunk —
mindig visszatérünk...

*

*Kihunytak a két hullámok fölött
a Titanic ablakai az éjben —
de odalent, a vízi világban
új időszámításod kezdődik,
hajóm —
szerelmes vízililiomok
lengenek körül
örök nyughelyeden.*

*

Mikor már aranszínekben
ragyogott a keleti égbolt,
megmentőnk,
a Carpathia
az elsüllyedt Titanic
hullámsírából elhajózott.

Visszaemlékszem
a távolba vesző jéghegyre is,
mely a kisimult vízen
rejtélyesen ölelte magába
az óceán szörnyű titkát.

Fölsírt lidérces álmából
a szendergő óceán,
a hátán úszó roncsokat
repülő albatroszok
csodálták az ég magasából,
az ezüst köd-árnyak felett
sivító sirályok röpködtek,
s le-leszállva,
a hajómaradványokon megpihentek.
A végtelen vízen
a szenvedés orgonája zengett:
a Teremtő szándéka szerint
— két úton —,
a halálba vagy az életbe
mindenki hazatért.

A kincses hajó mélyen alszik.
A csillagos ég alatt,
árbockosarában elszenderült
és fáradtan kezére hajtotta fejét
az őrszolgálatos tengerészkatona.

...Hullámsírján
széntől füstölög a kazánház,

mintha hallanám
a gépterem zakotáját,
dolgoznak a gépek szivattyúi
és történelmi útján,
a jégbe fagyott óceánon,
tovább sípol és dübörög
a fekete vízi gőzös,
az élő nosztalgia.

*

*Ragyognak a kék hullámok alatt
a Titanic ablakai a mélyben —
A fémóriás örök álmát alussza
az óceán szívében.
Az elsüllyedt hajón,
a sárga homok-színpadon
kék nadrágban és fehér zakóban
az atlanti zenészek
egymás mellé sorakoznak.
Előveszik hangszereiket,
miután fogadalmat tettek:
amíg tart ez a vigasztaló álom,
szerelmünk himnuszát
zengik örök időkön át
az óceán szívében.*

(2006–2007)

Az álmokon túl

1912. április 12-én brit földről, Southampton város kikötőjéből New York felé indult első és utolsó — végzetes — útjára a hajózás történetéből ismert egyik legnagyobb luxushajó, a *Titanic*. A hajó építőjének, a White Star Line hajótársaságnak az volt a legfőbb célja, hogy korának legelegánsabb és leggyorsabb hajóját bocsássák a vízre, és ez a luxushajó legyen az, amely hamarabb átszeli az Atlanti-óceánt, mint a Counard Line hajóépítő vállalat Lusitania és *Mauretánia* nevű hajói, melyeknek árbocát egy ideig a legsebesebb hajónak járó Kék Szalag ékesítette.

A hajótársaság igazgatója, J. B. Ismay, aki a hajón utazott, a lehető legnagyobb sebesség elérésére buzdította a *Titanic* kapitányát és tisztjeit. Az elsüllyeszthetetlennek és legbiztonságosabbnak képzelt utasszállító óriás kissé északra, Grönland felé vette az irányt. Az esti órákban jégveszélyről figyelmeztették a *Titanicot*, de ezt a hajó tisztjei nem vették tudomásul. A hajó vezetősége ugyanis mindennél fontosabbnak tartotta a győzelmet és a diadalt eredményezhető sebességet. A figyelmetlen, távcsövet nélküldöző őrszemek a sűrű ködben éjfél előtt 20 perccel látták meg azt a jéghegyet — melyet az intézkedésre álló szűk egypercnyi idő alatt már nem tudott kikerülni a kormányos —, amely a múlt század elejének legnagyobb vízi katasztrófáját okozta: az úszó jéghegynek ütköző *Titanic* elsüllyedt.

A 2207 személyt szállító óriásgőzös utasainak — 1308 utasról és 898 tagú személyzetről van szó — csupán a fele ülhetett volna mentőcsónakba, de így is mindössze a megmenthetők fele jutott mentőcsónakhoz. A fedélközi utasokat nem engedték menekülni: a hajó alsó emeletén levők a lakosztályokban és a közel hét kilométeres folyosó-labirintusban maradtak bezárva, halálukat várva, reménytelenül. A hajó nyolc tagú zenekara az utolsó percig helytállt. Csak a halál hallgattatta el a muzsikusokat.

1912. április 15-én, hajnali 2 óra 20 perckor az impozáns álmohajó — a világ akkori legnagyobb, fényűzésével mindenkit elbűvölő hajóóriása — az Atlanti-óceán mélyére száll. Új-Fundlandtól keletre, majdnem 400 kilométernyi távolságra süllyedt el.

A hajótisztek segítségkérésére a közelben tartózkodó hajók közül csupán a brit *Carpathia* — a New Yorkból Gibraltár felé tartó utasszállító hajó — sietett a helyszínre, de ez is négy órával a *Titanic* elsüllyedése után érkezett meg. A hajótörötteket 4 óra 10 perckor kezdte felvenni a fedélzetre, a 2-es számmal ellátott mentőcsónakból. Miután reggel fél kilenckor a 12-es számú mentőcsónak utolsó utasait is megmentette, a *Carpathia*, a 705 megmentett utassal, kilenc óra előtt tíz perccel indult el New York felé.

A hajótörötteket Dr. Lengyel Árpád — a *Carpathia* hajóorvosa — részesítette első segélynyújtásban.

* * *

A luxushajót az írországi Belfastban építették. Építése 1902-ben kezdődött el.

Az úszó palota első alkalommal 1911. május 31-én ért vizet, ezután rá egy évre, március 31-én tette meg első próbaútját. 1912. április 10-én délben 12 órakor ünnepélyes keretek között, a királyi pár jelenlétében indul ki Southampton kikötőjéből. Kifutása után, első balszerencséjére, szinte összeütközik az amerikai *New York* óceánjáróval. Az indulás napjának éjszakáján a francia Cherbourgban horgonyoz le. Újabb utasokat és postát vesz fel. Következő nap, április 11-én Írország Queenstown nevű kikötője lesz az utolsó állomás, ahol főleg kivándorlókkal gyarapodik az utasok száma. Innen délután két óra előtt indult el New York felé, hogy átszelje az óceánt.

A hajó kapitánya J. Smith Edward volt, akit nyugdíjba vonulása előtti utolsó tengeri útján érte el a végzet. A sok előkelő utas

között jelen volt a White Star Line hajótársaság igazgatója, J. B. Ismay, valamint a luxushajó főkonstruktőre, Thomas Andrews is.

A *Titanic* méreteinél fogva kora legnagyobb óceánjárója volt. Acélszerkezetét három millió szegecs fogta össze. Súlya megközelítőleg 47000 tonna, hossza közel 270 méter volt, szélessége párcentivel haladta meg a 28 métert. Magassága a víz szintjétől a fedélzetig 18,5 méter volt, a hajógerinctől a kémények tetejéig pedig meghaladta az 52 métert. Az 55000 lóerős hajtómű ereje óránként majdnem 50 km vízi út megtételét tette lehetővé. Kivitelezése pedig minden addig ismert luxust meghazudtolt. Lakosztályai, társalgói, éttermei és fényűző fürdői, sporttermei, sétálók helyei minden más személyszállító hajón túltettek. De sem a gondos tervezés-kivitelezés, sem a kor legmagasabb szintjén álló műszaki berendezés nem gátolhatta meg a gyorsan lejátszódó tragédiát.

A szerző vallomása

Kisiskolás koromban ismerkedtem meg fehér-fekete tévénk jóvoltából a *Titanic* történetével. Az elsüllyedt hajóért sokat és sokszor búslakodtam, érzékeny, tiszta gyermeklelkem mindig beleremegett a fájdalomba. Kisfiú voltam akkor, de ahogy telt az idő, egyre nőtt, terebélyesedett tudatomban az óceánjáró szomorú emléke. A *Titanic* szörnyű valósága, igaz története tovább foglalkoztatott.

Újra meg újra átéltem a halálba kényszerültek haláltusáját, a hajótöröttek kétségbeesését a mélységes óceán fölött, és együtt éreztem az elsüllyedt hajó áldozatainak a hozzátartozóival. Képzletben sokat viaskodtam a hajó árbockosarának figyelmetlen őrszemével, és haragudtam a végzetes jéghegyre is, mely kíméletlenül állt útjába a hajónak. Arra az Akadályra haragudtam, mely ketté-

törte az Álom útját. Útját a Célnak, a Beteljesülésnek, a zátonyra futott Rendeltetésnek, a Végállomásnak. Annak a Végállomásnak, mely minden békés emberi Cselekedet, Alkotás és teremtmő szándékú Megnyilvánulás célkitűzése. Minden időben.

Ez a régi gyerekkori élmény érlelődött, lombosodott most elbeszélő költeménnyé. A tragikus sorsú *Titanic* így alakult lelkemben — s remélem, hogy költeményemben is — mindig felidézhető élő valósággá. Vigasszá a rövid emberi létben, a szerelem himnuszává, azoknak az emlékére, akik szép reményekkel és vágyakkal eltelve a tenger martalékává lettek.

AMIKOR MÁR CSAK EPRET ÉS MÁLNÁT ÁRULNAK A CIGÁNYOK

Óvodáskoromban
amikor úgy tudtam
hogy mennyben lakó az isten
szerettem volna
az utcánkban
sokat járó vándorcigányokkal
ezüstszínű bádoglemezből
egyszemélyes rakétát építeni
hogy felmenjek vele a mennybe
a nagy trónusos ülő
szigorú
de jólelkű istenhez
s megkérjem
segítsen meg engem
legyek mint a mesehősök
s mint az angyalok
halhatatlan —

Az óvodában
színes ceruzával
megrajzoltam a rakéta tervét
nagyon tetszett az óvónéninek
megmutatta a kislányoknak és kisfiúknak
de nagyon szomorú lettem
amikor láttam

hogy felénk
már csak epret
és málnát árulnak a cigányok —

Sokáig hittem
ha a bádogos cigányok felénk járnak
felmentem volna Istenhez
nem félnék
mindennap
a csalogató haláltól
nem lennék
mint a tulipánok
mint a méhek
mint a fák
mint az őzek
s mint a bádogos cigányok
halandó —

(1984)

CSILLAGOK LESZÜNK AZ ÉGEN

Gyermekkoromban
esténként
felmentem a padlásra,
háztetőnkről
eltoltam néhány cserepet,
hogy jobban lássam
a ragyogó eget.
Itt szőttem álmaimat,
s fényes rakétával
felküldtem őket,
hadd barangolják be
a titokzatos Tejutat.
És szinte láttam,
hogyan tágul s foglal el
mind nagyobb tereket
a világegyetem,
s azt is tudni véltem,
hogy azért tágul a kozmosz,
mert az életüktől
megváló emberek
felszálló lelkéből
csillag születik.

Most is azt hiszem,
ha esténként
fölnézek az égre,

a felszálló lelkek özöne
egyre szaporítja
a csillagok birodalmát.
De most álmaimmal
szeretnék találkozni,
melyeket gyermekkoromban
padlásunkról
fényes rakétámmal
küldtem fel az égre.

MINT ÉGI MADARAK

A szénaboglyák között
nagyanyám nem hitte,
hogy kerek a Föld,
mondtam neki,
hogy a Föld forog,
nagymama,
a rekkenő melegben
megállt
kezében a fagereblyével,
hogy az egy Isten szerelmére,
ki tanított engem ilyenre,
mikor minden
egyenes itt a Földön,
képzelmem el,
ha mégis forogna,
fejjel lefelé állnának
a szénaboglyák,
az ég üregébe szóródna szét
a drága szarvasmarha-eledel,
amit egész nap
szárítottunk a tűző napon,
a templomtetőről
lehullnának
az összes cserepek,
kalimpálnának
a zuhanó harangok,
a kicsi patak vize is kiürülne,

s aláfolyna
az indigókék űrtengerbe,
nagyapám szekere
az ökrökkel együtt
gurulna a csillagok közé,
társa lenne odafent
a Göncölszekérnek,
a libák s a tyúkok úgy szállnának,
mint égi madarak,
a bárányok
bárányfelhők között bégetnének —
A Föld forog,
de van vonzereje,
az iskolában tanultuk,
a göndör hajú tanító néni
tanított erre
földrajzórán,
mondtam nagyanyámnak,
nagyanyám a fejét csóválta,
s napnyugtakor,
mikor a csordajáró úton
a tehenek is elindultak hazafelé,
elmosolyodott ennyi balgaságon.
Mintha látta volna,
a dombok mögé bújó
narancsvörös Nap után
már mi
következünk:
a göndör hajú tanító nénivel

s a libákkal együtt
repülünk
madarakként
a világegyetembe...

(2002)

VISSZAUTAZNÉK...

Visszautaznék gyermekkoromba.
Kiszámítottam, hogy repülővel
háromszázhatvanöt napot utaznék,
személyvonattal tíz év alatt érnék vissza,
gyalog harminc évig bandukolnék.

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogymagamhoz öleljem
gyermekkoromat,
a grundon gyülekező garabonciásokat,
s a beszélő-érző tárgyakat.

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogymifülön csípjem
a csípős csalánok közé szaladó
kis fekete malacot,
amely a híd alatt eltűnt örökre.

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogyma szökőkút mellett,
a régi gyermekvárosban,
meghallgassam a „télifás” zenét,
ismét megpillanthassam
a régi, türelmes embereket...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogymibetévedjek még egyszer
abba a középkori várba,

ahol, iskolából jövet,
mi voltunk a vár hegyén
a zászlót lobogtató hős kapitányok —

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy tiszta gyermeki szívvel
beléphessek a vallásórára,
ahol lélekben
a Jordán vizébe merültem,
s az Ígélet földje felé
mezítláb bolyongtam át a pusztán
zsidó barátaimmal...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy kezembe vehessem
azt a fekete-fehér fényképet,
melyet a barátomnak
küldött a bajai kislány,
akit én titokban megszerettem...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy megkeressem
azokat a színes kavicsokat,
melyeket kívánságaimmal együtt
a rohanó folyó medrébe dobáltam
táncoló halak közé...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy az esti ima után
szomorú apámmal együtt

meghallgassam
Amerika Hangján
a reménykeltő rádióhíreket...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy az óvárosban,
a salakpályán találkozhasak
rövidnadrágos cimboráimmal,
kik talán még most is várnak rám
aranyásó-terveinkkel...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy felülhessek még egyszer
arra a vidéki buszra,
melyen első látásra
szerelmes lettem
az édesanyjával utazó
cigányleányba...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy megsimogassam
háromszínű kutyámat,
— a hegyek között
vesztettem el egyszer...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy felszállhasak
a fehér papírhajóra,
mely a hullámok között

talán még most is viszi
a színes emlékeket...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy a csapat tábornokától
átvehessem
a kapitányi kitüntetést,
a szomszéd bácsi kertjéből
ellopott szőlőgerezdekért...

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy a hegyi patak partján
leülhessek a mohás kőre,
hús páfrányok közé,
— történeteimet hallgatnák ismét
a foltos szalamandrák.

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogy ott lehessek
a szurkolók között
a világoskék
argentín lelátókon,
a hetvennyolcas
világbajnokság döntőjén...

Visszautaznék gyermekkoromba,
nem repülővel,
hanem zakatoló,
zöld személyvonattal,
s a nyitott ablakból

hallgatnám a visszafelé
pörgetett
gyermekkori mesét.

Mindent elkövetnék,
hogy visszautazzak gyermekkoromba,
de nem tehetem.
Csak emlékeim
súlyos atomjait viszem magammal,
mint hegymászó
a nehéz hátizsákot
a világ legmagasabb csúcsa felé...

(2002)

Brauch Magda
Verselemzések,
-értelmezések

IMA A HARGITÁN

Beke Sándor számos versében „közvetlenül”, azaz saját szavaival fordul Istenhez. Az ilyen verseket ő maga — nagyon találóan — versimáknak nevezi.

Ilyen költemény a *Lelkemben muzsikál a Hargita* (2006) című kötetből való *Ima a Hargitán* (2005). A Hargita — akár valóságos tájegységként, akár jelképként — mindig a szülőföldhöz való ragaszkodást jelenti a költő számára. Ezúttal úgy érzi: ott, a hegyek között kell elmondania szülőföldjéért szóló imáját, a helyszínen kell Istenhez fordulnia az egyre reménytelenebbnek tűnő helyzetben.

A szakaszokra nem oszló szabadvers elején az őszi Hargita képe jelenik meg, mely egyszersmind a költő lelkében égve muzsikál. A szerző művészi jelzőkkel megtűzdelt rövid sorokban mutatja be a tájat: diadalmas hegytető, délceg óriás, kék fenyők, napsárga lomb; közöttük viszont — elvont fogalomként — „fáradt hit-szárnyak vergődnek”, ... „mint ősi szent álom / a kék fenyők fölött.”

A továbbiakban a mondanivaló elmélyül, a táj jelképpé alakul, a kétségbeesés szimbólumává: az egymásra hulló levelek árva kiáltásokká, az éjszaka vad neszei falánk farkasokká válnak, maga az ősz, az „ősz-kapitány” az elmúlás katonájává.

A költő azonban nem engedi úrrá lenni a tájon — és önmagán — a kétségbeesést. A vers befejező részében megjelenik a bizakodó hang. Mint más, hasonló hangú verseiben, itt is megvalósul a költő — vagyis az ember — és a táj egységének, egymásra utaltságának hangsúlyozása:

De ne félj, hegyem,
nem vagy egyedül
a pusztulás és újjáéledés
örök mítoszában.
Az álmodó bérceken
megsimogatom arany koronádat,
Hargita,
Te, az erdélyi havasok királya —
ünneplő vén őzbak a Kárpátok felett.

EMBER A HAVASON

A *Lelkemben muzsikál a Hargita* (2006) című verses-könyvben megjelent költeményben a szerző őszinte, egyszerű szavakkal állít emléket egy — az olvasók többsége számára bizonyára ismeretlen — havasi embernek. A költő jellemrajzából egy mindennapi „kisembert” lát maga előtt az olvasó. Ennek az embernek természetes közege, élettere a havas volt, és jól ismerte ennek minden zegét-zugát:

s a csapásokban megmutatta
a vadnyulak, az őzek
s a medvék nyomát.
A halk zörrenésekre figyelmeztetett,

s a madárdalokra,
a havas lélegzetvételére.

A vers további része azt emeli ki, hogy ez a havasi ember szívvel-lélekkel a Hargitának élt, akárcsak a költő, aki azt tanulta tőle: „a Hargita szent, / magasztos épület: / falai a hű székelyek, / ablakai a meggyötört lelkek, / cserepei a szakállas fenyvesek.”

E metafora-sor után, a vers befejező részében fölerősödik az egykori havasi ember hiányát sirató hang:

de most sötét az ablak.
Mióta elment,
éji neszek táncolják körül kis tanyáját.

A vers befejező soraiban a havas őre, a Hargita egykori lakója a helytállás jelképévé magasztosul:

Kezében petróleumlámpát lóbál,
s azzal világítja nekünk
holdtalan éjeken az ösvényt,
a másik kezében havasi virágcsokrot tart,
s ő az, aki a Szent Hegy fölött, az égen,
hargitai nótát dúdol a csillagoknak.

ERDÉLYI HARANGOK

Ez a korai vers a költő 19 éves korában az *Igaz Szóban* jelent meg, 1980-ban, később a *Bodzafa virága* (2006) című kötetébe került. A vers a helytállást, a szülőföldön való megmaradást fejezi ki.

Az első rész (első szakasz) a szülőföldhöz való ragaszkodást érdekes, újszerű költői képekkel tolmácsolja, azaz szokatlan, egyéni hangú művészi jelzőket használ: kovalens kötés, vad-ság köntöse, gyémánt gyökerek, táncos holdudvar. Mindez ellentétben áll a verskezdő mondat egyszerű, köznapi megfogalmazásával: „Úgy hát akkor / én is veled maradok”. A bevezetés és a további „díszes” szöveg közötti ellentét még jobban kiemeli a vers fő gondolatát: a szülőföld feltétel nélküli vállalását, szeretetét.

A második részben (második szakasz) az egyes szám első személyű indítás többes számmá változik, jelezve, hogy a szülőföld, azaz Erdély, közös tulajdon, „a mi kis világunk”, azoké, akik ott születtek, és ezer szállal oda kötődnek. Ebben a részben már bonyolultabb a költői megfogalmazás: a „vá-szontarisznya” ősi meseelemet használja jelképként, és ezt tüzi meg a „gyantaillatú” jelzővel — „logikusan”, hiszen a tüzet fenyőfa ágaiból rakták —, de ez a tarisznya így csodákra képessé vált: a megszokott, mesebeli hamuba sült pogácsát — amit a költő ki se mond — mézeskaláccsá változtatja, hogy visszahúzza, itt tartsa a kivándorolni készülöket:

vándortarisznyánkban,
éji falatunkból
mézeskaláccsá lett

a mi kis világunk,
idekötöttségünk —

Egy fiatal — mondjuk: kezdő — költő részéről eléggé szokatlan az ilyen bonyolult, merész képalkotás, úgy, hogy elkerüli a képzavart. Ez — 1979-ben, a vers megszületésekor — mindenképpen ígéretes tehetségre vallott.

IMA ERDÉLYORSZÁGÉRT

A költő hasonló című kötetéből való ez az 1995-ben keletkezett, lendületes, sodró erejű, lélegzet-elállító költemény, mely a nagyvilág összes magyarjaihoz intézett „modern”, szabadvers formában írott szózat, s mely egyszersmind imádságnak, azaz „versimának” is tekinthető. Már a versindító sorok is erre utalnak: „ó, / Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum, / imafülkékben / esdeklem letérdepelve”, „de kihez, / de ki-nek” — teszi fel a kérdést a továbbiakban a költő, s ehhez hozzátehetjük: de miért, illetve: kiért, mert ezekre a kérdésekre azonnal feleletet kapunk:

San Franciscotól
Új-Zélandig,
könyörögj miértünk,
Uram,
hogy gyógyuljon be a
magyar seb,
ahol kinyílt.

A költeményt végigkíséri a „tüntető magnóliák” jelkép, a világ különböző közelebbi és távoli részein szétszóródott magyarság szimbóluma, hogy megkeresse a „magyar betűkre csucsorodott gyerekszajákat”, hogy tüntessenek a Kárpátok s a Tátra fenyői, a bácskai véres füvek között, az ungvári végeken vagy a székely és magyar temetők sírkövei között is, ahol gyermek-leventék alusszák örök álmukat. E sorokkal, példákkal utal a költő a magyarság szomorú múltjára, a történelmi eseményekre, melyek a magyarság földrajzi szétszóródását előidézték.

A vers következő gondolat-egységében a szerző meggyőző erővel föltett költői kérdés formájában fordul a „más nyelvű testvérekhez”: „mi lenne, / ha a szó, / a megszokott, / az a velőkbe / szivárgott / édesanyátok szava / úgy muzsikálna, / mint egy föl nem hangolt / hegedű / vagy hárfa”.

Az anyanyelv elsikkadásának kérdését ezután Jézusnak is tolmácsolja a költői képek nyelvén:

miért e köd,
a köd szava,
megint,
hallszik a rémes fölkiáltás,
zúg a békétlen nyelv éjszakája,
degenyeg álmok lidércei
nehezednek ránk,
mint az anyanyelvnek fölállított
nyaktilók
egy középkori éjszakában.

Az ódai hangvétellű poéma végén ismét megjelennek a tüntető magnóliák a világon szétszórt-szétszóródott magyarság jelképeként:

De ti,
tüntető magnóliák
magyarul lobogjatok,
mint a Kárpátok s a Tátra fenyői,
mint a bácskai
véres füvek,
mint az ungvári végeken
a kikelet hangja,

mint begyulladt garatok
fölszobzott kiáltása,
mint a legeslegelső szó
a tulipános bölcsőben,
Munkácson vagy Besztercebányán,
Ungváron vagy Kolozsváron,
Lobogjatok
tisztán,
ti szűz,
ti hazátlan,
ti békésen tüntető magnóliák!

A költemény nem oszlik szakaszokra, a hosszabb-rövidebb sorok váltakozásának sajátos ritmusa van, mely a prózaritmushoz hasonló, de annál jóval több, mert a gondolatokat összefogja az ismétlődő magnólia-jelkép, mely így a vers kulcsszava is.

MEGKÉSETT FELTÁMADÁS

Ez az ezredfordulón keletkezett és a *Megkésett feltámadás* (2002) című kötetben megjelent vers elsősorban a székelység talán legnagyobb íróját, Tamási Áront méltatja. Keletkezésének helyszíne az író szülőfaluja, Farkaslaka (és valószínűleg a múzeumnak berendezett szülőház).

Beke Sándor szomorú, elégikus hangon emlékezik meg az Ábel-regények szerzőjéről. A költemény kezdetén Ábel — Tamási fiatal főhőse — a versben az összes „székely legénykék” jelképévé válik, akik a „keresztet hordozó” országban dalolják szomorú pásztorénekeiket.

A vers további részeiben a költő Tamási Áron szellemét idézi meg, hozzá idézve szavait, egyes szám második személyben szólítva meg őt.

Úgy érzi: az utókor nem szolgáltat elégtételt a nagy írónak, annak szülőföldjén még nem jött el az az idő, amikor méltó emléket állíthatnak neki. Ez a jövő az ezredfordulón is késik:

Fejed fölött
hamis szólamok,
szégyenteljes
krizantémkoszorú-
glóriák —
A világmindenség
hazug szívetén,
egyedül állsz
az ünneplő Európa
utcaszögletén —

A következő szakaszokban — 3., 4. — is ezt a gondolatot bontja ki, toldja meg, részletezi a költő. Utal Tamási *Bölcső és bagoly* című önéletrajzi művére: „bölcőd felett / — titokban — / bagoly örködik”, sőt, „Valaki” az égből is vigyáz rá. Ezzel szemben az „ünneprontók” késleltetik a jövőt, azt az időt, mely végre békét és nyugalmat biztosítana Tamási lelkének:

és várod,
mint a legszebb árva,
mint a legárvább szenvedő,
mint a legkoldusabb koldus
csudanagy türelemben
a megkéssett jövőt...

ELÉGIA A HARGITÁHOZ

Beke Sándor a gyermekkönyvtár sorozatban jelentette meg az *Elégia a Hargitához* (2010) című művét, talán azért, mert egy ilyen vers a szülőföld szeretetére, az itthon maradásra, a hazai táj szépségeinek fölfedezésére neveli az ifjú olvasókat (de a felnőtt korosztályt is).

A kötet alcíme: Költemény. Valóban egyetlen lírai hangú, hosszú versről van szó, melynek témája a Hargita, „főszereplője” a költő, aki egy vasárnap délelőttjét azzal tölti, hogy újból meglátogatja régi nagy „szerelmét”, a Hargitát, s ebből az alkalomból újból felfedezi annak minden szépségét (Sok korábbi költeménye, egész kötetei szólnak erről a témáról.)

Színes tájképpel indul a költemény, majd nagyobbik részében életképpé, sőt, egymást váltó mozgalmas életképekké alakul, melyek úgy követik egymást, mint filmkockák a vásznon. A táj és élővilága valóságos, bemutatása szemléletes, tarka és részletező, a költő azonban saját lelkivilágát vetíti ki erre az újból és újból megcsodált, mindig jobban megszeretett tájegységre, melyet úgy mér fel — József Attilával szólva —, mint birtokát a tulajdonosa:

Mintha itt születtem volna
a fenyves jászlában,
mintha nem is ismernék
más tájat s más világot,
mintha szikár ormodnak
testvére lennék,
gyermeki ámulattal
látogatóban

úgy megyek föl
hozzád vasárnap.

Megelevenedik a tarkabarka kép. „Olyan a rét, mint egy hímzett takaró”, de a tájban megjelennek az élőlények is: a boglya tövében pihenő székely legények, a pisztrángok és a házikó pitvarában muzsikáló tücskök, a réten futkározó gyermekek és a szalonnát sütő asszonyok, leányok. Csupa mozgás a táj: az őzike nem ijed meg az embertől, mert „virgonc habléányok születnek a vízszugárban.” Ember és táj, ember- és állatvilág szinkronban van jelen: fehér lovacsán apró legényke ül büszkén, miközben arrébb piros tehének legelésznek békésen, csak egy borjú ugrál, hogy fölvegye a versenyt egy színes dongóval. A következő „filmkockán” fejkendő öregasszony tűnik fel görnyedten, de kiderül, hogy csak azért hajlik meg, hogy vödörbe forrásvizet csorgasson. Aztán megjelenik a „civilizáció” is három gépkocsi képében, kíváncsian bámuló utasokkal, akik lehetnek idegenek, de szülőföldjüket fölkereső látogatók is.

A déli harangszó összegyűjti a fából épült kis templomban „az egymáshoz tartozó embereket”, a költő is befejezi sétáját, szállása előtt vörös, göndör szőrű kutya üdvözlí.

Miért elégia ez a költemény?

Erre a kérdésre nem könnyű a válasz, mivel a vidám, mozgalmass, színes képek korántsem hordoznak bánatos, szomorúság hangulatú elemeket. És mégis: a tájbrázolásban a költő elégikus hangulata beleérződik, bár ezt az érzést nem lehet pontosan meghatározni, a versben rejtve marad, azaz valahol a sorok között kell keresgélni. Talán azért válik a vers imitt-amott elégikussá, mert a költő annyira szereti a Hargitát,

hogy az már fáj. Van ilyen: az embernek a szépségtől is összeszorul a torka, a szeretet is könnyeket csalhat a szemébe. Ez az életérzés néhol tetten is érhető a versben:

A vegyeserdők lombjai
egy régi, sötét
kunyhót rejtenek,
zsindelyes a fedele,
mint kis,
mézeskalács-háznak.
De hallom, szívszaggatva
hegedülnek ott —
pitvarában
szomorú tücsök
muzsikál bánatában.

Miért hallja a költő szomorúnak a tücsök hangját? És miért szorul el a szíve a táj csodálata közepette? „Ahogy haladok / fölfelé az úton, / megszorul a szívem, / s az erdő alá nézek”. A választ talán a költemény befejező részében adja meg: „Végre itthon vagyok. / Előttem áll moccanatlan / szent hegyünk, / mint egy égis éró óriás, / a Hargita. / Borzos fenyves- / fejével köszönt, / ahányszor hazajövök. / A szívem elszorul: / mintha mindent / tudna rólam, / s mint tékozló fiút / mindig visszafogad.”

DECEMBERI FENYŐ

Ez a *Tekintetemmel megfésüllek* (2012) című kötetből való költemény 2010 telén keletkezett.

Beke Sándor lírájában általában tanúi lehetünk a természet és az ember szoros kapcsolatának, még tovább menve: összeolvadásának. Leíró verseiben nem tud betelni a székely táj nyújtotta szépségekkel, költői képeiben újból és újból felbukkannak e táj elemei. Ezek között talán a leggyakoribb — hol konkrét értelemben, hol költői képként — visszatérő motívum az örökzöld, az elpusztíthatatlan fenyőfa.

Decemberi fenyő című versében a címadó természeti jelenség megszemélyesítés formájában szerepel.

A vers két nagy gondolati egységre tagolódik. Az első öt szakasz költői kérdései után a második részben a költő — mint általában — személyesen is bekapcsolódik a vers további menetébe.

A költői kérdések — a válaszokat is magukba foglalva — a hűség, a kitartás, a szülőföldhöz való ragaszkodás jelképévé avatják e tájegység legjellemzőbb elemét:

Ki az,
ki mindig hűen
ottmarad,
ahol „lábba állt”
s nem megy tovább?

Ki az,
ki soha nem lépi át
a kerítést,

a szülőföldet,
s a távoli határt?

A továbbiakban kiemeli a fenyőfa tulajdonságait: hajlítóhatatlan, egyenes „gerincét”, arany és drágakövek híján is ékes koronáját, melynek „örökzöld dísz / messziről elárulja / a királyt?”

Az egymásra toluló kérdések után a költő — a tájjal egybeolvadva, a téli fenyővel beszélgetve — megjelenik a versben: „...Előtted állok, / veled beszélgetek, / fenyőm...”, úgy érzi, hogy az őserőt hordozó fa mellett gyermekké válik, aki meghallgatásra vár és talál, de — cserében — tartozik is neki: segítenie kell, hogy a hideg hótakaró alatt meg ne fázzék. Ezt — természetesen — csak képzeletben teheti meg, de innen ered a költemény legszebb költői képe (mely kötetcím is lesz):

Tekintetemmel megfésüllek,
s hogy ne fázzál
— új évszakot sürgetve —,
képzeletben lerázom
rólad a fehér ruhát,
hátha így
hamarabb tavasz lesz...
Pedig tudom,
hogy ez
csak egy álom,
téli ábrándozás...

A költemény szabadvers formában íródott, de versszakokra oszlik.

A TÉLI HARGITA

Beke Sándor költészetében, tájábrázolásában különös szerepet játszik a téli természet, mintha a kegyetlen, csikorgó hideg, a jeges táj, a „süvítő, konok szél” újból és újból megihletné. Ebből a szempontból témaválasztása rokonságot mutat Tompa László téli tájverseivel, melyekben szintén a tél járma alatt nyögő természet és ember jelenik meg.

Ebben a versében is — mely a *Tekintetemmel megfésüllek* (2012) című kötetben jelent meg — mély érzéssel ábrázolja a számára legkedvesebb tájegységet, a Hargitát, és aprólékos, részletes, költői eszközökkel tarkított költői képet rajzol róla, igazi téli hangulatot varázsolva így az olvasó számára. A költemény túlnyomó részben tájleírás, melyben leggyakoribb a művészien alkalmazott jelző: gyolcsszínű óriás, csillogó tülevelű tincsek, magasba szökkenő gránitszikla, csikorgó hideg, süvítő, konok szél, dermedt kéz, fagyos jégcsap stb., ezek a jelzős szerkezetek általában metaforák vagy megszemélyesítések részei: „a tél, az ismerős, / az izmos évszakvándor, / a nagy hidegben / nem tétozott sokat: / havasi gyopár- / jégvirágokat karcolt / kis kunyhóm ablakára”; „... körtáncot járnak / a sűrűn hulldogáló / hópehely-virágok”; „Nap simogatja a Hargitát, / s mint láthatatlan szobrász, / süvítő, konok szél / faragja tovább”; „Elek apó lett, / mesekönyvet ír / a tél a Hargitán”.

A vers második, befejező egységében a költő — mint más hasonló tárgyú verseiben — „belép” a vers szövegébe, s azt egyes szám első személyben folytatja, „gyermeki lélekkel” szólítva meg a „hegyóriást”, mintha egy liliputi lény az óriá-

sok országába tévedve csodálná meg a számára különös, szokatlan jelenséget: „Csodálkozva nézlek, / hegyem: / mintha ez a havazás / az idők végezetéig / egyre csak faggatna, / meséltetne téged —”, ekképp fejezve be költeményét:

Kis kunyhóm ablaka alatt
a kiszivárgó fényben
a hópihék
tündértáncot lejtenek,
én meg
az álom küszöbén
lelkem hajójából
horgonyt vetek
képzeletben,
s leengedem
az óriáshegy gyökereihez.

A CSIKÓKÁLYHA

A *Szerelem orgonája* (2008) című kötetben is megjelent érdekes, hangulatos versében idézi fel a költő egy gyermekkori emlékét. A különös témájú vers az egykori csikókályhát személyesíti meg, az elnevezéséből adódóan fekete csikóként, azaz élőlényként mutatja be.

A megszemélyesítés végigmegy a vers szövegén.

Rímes sorokkal indul az első szakasz, melyből megismerhetjük a „fekete csikót”:

Fekete csikó, meleg a háta,
testében lobog tüzelő lángja,
kürtőcsöve prüszköl,
s helyben galoppol négy kicsi lába.

A második szakasztól a megszokott szabadvers forma érvényesül. A kályhát körülülő fáradt öregekkel ellentétben a csikókályha

... lábával egyre csak kapál,
s öntvénytetején,
a gőzölgő lábos fedele
— akár a réztányér —
szaggatottan muzsikál.

Aztán megéhezik, és nagytata

leszáll a recsegő pamlagról,
s a faládából bükkfát vesz elő,
kínálgatja az éhes paripát.

Végül a költő megismerteti olvasóival a zimankós téli éjszakát is, amelyen csak a csikókályha nem akar elaludni, sőt

Ilyen éjjeleken még jobban

lángra lobban a lelke:

az öntvénytető repedésein

kiszökken a fénye,

s hullámsani kezd

a tapasztos falon, de reggelre

az öregek álmával együtt

eltűnik örökre

és csak reggelre nyugszik meg.

Ötletes a versmegoldás: a „címszereplő” hol élőlény (csikó), hol tárgy (kályha) formában van jelen. Ez a kettősség végigmegy az egész szövegen, különös hangulatot teremtve.

KIRÁLY ÉS KIRÁLYNŐ AZ ŐSI HÁZBAN

Beke Sándor több versében ír nagy szeretettel nagyszülei-ről. Örök emléket állít nagyapjának, nagyanyjának. A *Szerel-em orgonája* (2008) című kötet több versében is.

A *Király és királynő az ősi házban* című verset a nagyszülői ház bemutatásával kezdi, egyszerű nyelvezettel, a lényegét ki-emelő jelzőkkel: tornácos parasztház, virágos kapuzábé, eres-szes csűr, fehér istálló, cifra járom, virágzó porta.

A vers a nagyanya szobájának hasonlóan szemléletes leírá-sával folytatódik: parasztbútorok, magasra vetett ágy hímzett rózsákkal díszített takaróval, a szoba közepén fonókerékkel.

A 3. szakaszban megeleveníti a ház lakóit is, esti meghitt környezetben:

Esténként,
ha fáradtan leültek,
a ládás fapadon
egymás vállára hajtották a fejüket,
s míg dorombolt a tűz
a mosakodni való víznek
az érckályhán,
sohasem álmodtak beszéd közben
se szebbet, se többet
a természetes megvalósításnál.

A befejező két szakaszban a nagyszülők egyszerű, minden-napi ember voltát tagadó mondatokkal bizonygatja a költő: nagyanyjának nem volt velencei tükre, nagytatája nem ült

rokokó karosszékekben, és nem füstölt török cseréppipából. Itt azonban a „de” kötőszóval megjelenik az az ellentét, melyre már a vers címe is utal. A gyermek szemében nagyszülei ebben az egyszerű környezetben, tisztességes szegénységben is király és királynő voltak, mert a saját ház, az otthon a biztonságot jelenti, ami minden királyságnál, gazdagságnál fontosabb:

Nagymamának
nem volt velencei tükre,
ő maga ritkán nézett tükörbe,
de olyan szép volt az ősi házban,
mint egy királynő
a kastély udvarában.

Nagy tata
soha nem ült rokokó karosszékekben,
és nem füstölt
török cseréppipából sem,
de király volt a szőlőlugasban is,
vagy ha a mezőt szemlélte
a ház tornácán.

A költemény hangja egyszerű, prózában is csak így lehetne elmondani. Ezért szép.

A TORNÁCRÓL

Ez a vers is — a *Szerelem orgonája* (2008) kötet egyik szép darabja — a nagyszülők ősi házának egyszerű, szeretetteljes, meghitt hangulatú bemutatása. Stílusa lényegre törő, mesélő hangú, de szomorkás, elégikus, hiszen a ház lakói már nincsenek az élők sorában.

Az egyes helyiségek, tárgyak mind a szeretett nagyszülők emlékét idézik az unoka számára: a tisztaszoba a kancsó bort és a gerendára felakasztott tábla szalonnát, a járom az ökröket és a szénával megrakott szekeret.

Mintha élő múzeum
lenne itt minden:
a favillák a petróleumlámpa
mellett pihennek,
a krémszínű falhoz
szegzetten állnak

majd a székely ház nélkülözhetetlen és létszükségletű építménye, a sütőkemence és a tenyésztett állatoknak felemelt pajta bemutatása következik:

A ház sarkánál megrepedezett,
füstös kemence.
A fehérre meszelt pajtáról
hull a vakolat:
mészsrétegek alól
üzennek az évek,
mintha történelemkönyvet
lapozna itt a szél,

álmukat alusszák
az idő fejpárnáján
a tovatűnt századok.

Jóllehet a vers egy ideig az egykori falusi porta elhagyatottságát érzékeltette, a befejező rész magában hordja — el-lentétként — a megújulás, az újjászületés jeleit is: ismét virágoznak a szilva- és cseresznyefák.

A kertben nem bégetnek
a korai bárányok,
de ismét
virágoznak a szilvafák,
s édes illatot árasztanak
a csűr mögött
a cseresznyevirágok.

Végül a költő képzeletében megelevenedik nagyanyjának egykori jól ismert alakja is:

Mintha most jönne
az udvar felé,
képzeletben megnyitom
előtte a kertkaput.
Surcában frissen tépett
zöld fűvet hoz a kiscsibéknek,
és ráncos kezében
szorongat egy kis csokor
múlt századi kerti virágot.

Az egyszerű hangú leírás olyan élő és szemléletes, mintha filmkockák peregnének a vásznon.

Ugyanezt a hangulatot idézi fel a költő *A tiszta szoba illata* című verse is (*Szerelem orgonája*, 2008), csak más, a múlt-ra emlékeztető tárgyakat sorol fel: a nagyszülők szekrényeiben megőrzött ruhadarabokat és azok illatát. Mindez meg-eleveníti a szeretett nagyszülőket, akiknek emléke örökké élni fog.

Emléket állít a költő a nagyszülőknek *Szép pihenés* (*Szerelem orgonája*, 2008), című versében is, amit november elseje alkalmából ír. Bemutatja a nagyszülők szépen gondozott nyughelyét. Úgy érzi, hogy itt megérdemelt „szép pihenésük” van.

RÓZSAKERESZT

Ez a szép megemlékezés a költőnek *Madártemető* (1993) című első kötetéből való, azaz igen korai verse (1989). Stílusa, verselése, gondolatgazdagsága, átütő ereje azt bizonyítja, hogy Beke Sándor már kezdetben elhatárolta magát mind a klasszikus költőelődöktől, mind kortársaitól, és azonnal megtalálta egyéni hangját. Ezt igazolja a kötet többi korai verse is. Lírája kezdetben — olykor később is — kissé rapszodikus jellegű, rajta van a kor bélyege, amelyben élt, de a szerző egyéniségét is tükrözi.

Ez a megható megemlékezés prózavers formában íródott (ami elég merész kísérlet egy pályakezdő költőtől). A szövegen végigvonul az egykori magyartanár iránti szeretet, tisztelet, megbecsülés hangja.

Tulajdonképpen alkalmi versnek lehetne nevezni, de annál jóval több. A versszöveg megszólítással indul: „Tanár úr”, majd ez megismétlődik a költemény közepe táján. Ez a két megszólítás tagolja a verset két gondolati egységre. Mindkettő meglehetősen bőbeszédű, részletező.

Az első rész a református temető bemutatásával indul, bár ez inkább képletes, mint valóságos, csak eszközként szolgál az egykori szeretett tanár szellemének megidézésére. Ezután a költő néhány jellemző motívummal sorolja fel az irodalomórán tanultakat: ilyen az „... el- / dobott és megrozsdázott mellvédő a végvárok / fölött, a rózsakereszt-eszmék lampionfényé- / ben a megvillanó hóhérpallos suhogása, a / faggatás egy franciskánus kolostorban, a vi- / lágirodalmi ősz Koltón, az örök virrasztás / egy néma börtön fölött, a legelső

séta em- / léke a Rue de Lévis-n, az eklogák töprengése / egy munkatáborban, a kőbe kalapált gyűlő- / letek, igen, oda-
lenn, most már a kozmosz ko- / ponyáiban, csontvázak xi-
lofonzenéjében, / istentelen tömegsírokban, a Házsongárd- /
ban vagy a Kerepesi temetőben...”

A második megszólítás után részben megváltozik a költemény alaphangja, általánosabbá válik. A „vagyunk-e még?”, illetve az „itt vagyunk még” kijelentések nyilván egyrészt a magyar iskolákra, másrészt általában a kisebbségben élő magyarságra utalnak. Emellett folytatódik a katedra mögül örökre eltűnt tanár után maradt „légüres tér”, illetve az osztályterem, a napló, a középiskola hangulatos felidézése.

... ahová időnként mégis-
csak vissza-visszatérünk: a salétromos falak közé, a gázolajjal fölmosott padlóra, hogy beüljünk az agyonviselt és telefirkált padokba, és várjuk, hogy a tanár úr lapozza már azt az elkopott sötétkék naplót, hogy fölállhassunk, kezünkben rózsakereszttel, és felelhessük: Domine frater, sit forti animo! Igen tanár úr, itt vagyunk még ebben az osztályban. Itt vagyunk még, mint költők bal tenyerében az egymást keresztező sorsvonalak...

A vers befejező része a helytállásra buzdít.

BŰN

Ez a költemény a szerzőnek *Megkésett feltámadás* (2002) című kötetében jelent meg. Ez a kötet igazi versimákat tartalmaz, azaz a gyermekkorban vagy inkább ifjúkorban elvesztett hit után a megtérést, visszatérést Istenhez.

A *Bűn* című költemény rendhagyó imádság a bűnbocsánatért. A verset indító hátizsák metafora — mely a szövegben többször ismétlődik, s így szimbólumnak is lehet tekinteni — a bűntudat súlyát érzékelteti, melyet a költő szinonimákkal is kiemel:

és viszem magammal,
bárhová megyek.
A súlyt.
A terhet.
A koloncot.

E bénító érzés („Ólomkatona vagyok már”) kifejezését követően megfogalmazódik a könyörgés, az ima. A bűn terhet cipelő ember az Úrhoz fordul, a vers folyamán többször is — összesen ötször — megszólítva s egyre fokozódó bűntudattal. Arra kéri Istent, hogy szabadítsa meg a — képletesen értelmezendő — súlytól:

Ezt a terhet hoztam,
segíts levenni vállamról,
Uram,
és bocsásd meg bűneimet,
roppantul nehéz a hátizsák.

Csak ezután kerül sor a „hátizsákban” cipelt súlyok megvallására.

A költő úgy érzi, hogy embersége omlott össze, mikor azt vallja: „meglazultak bennem / a lélek kötése” (a költemény legszebb szürrealista képe!). A bűnök közé sorolja a kép-mutatást, az átkozódást, a hazugságot, és azt a tényt, hogy korábban hite nem volt igazi: „és tévedéseimben / tévedve hittelek —”. Nyilván a magába forduló, önmagát ostromozó ember túlzásaival van dolgunk, de a vallomás mélységéhez és őszinteségéhez nem férhet kétség.

A vers kétszólamú: elsődleges jelentése a hátizsák a benne cipelt súlyokkal, másodlagos, szimbolikus a bűn, a bűnök, melyektől — közvetlenül Istennek gyónva — szabadulni akar a bűnös ember.

A szabadvers formában írott mű tömör, erőteljes, rövid, néha egyetlen, néha többszavas sorokból áll. Ez a forma szaggatottá, sőt zaklatottá teszi a szöveget (ahogy azt a mondani-való meg is kívánja). A már említett, gyakran ismétlődő és mindig külön sorban kiemelt „Uram” megszólítás és a hátizsák szimbólum fogja össze a szöveget. Ez egyben ünnepélyes hangulatúvá is varázsolja a verset.

TÉGED KERESLEK

E korai költemény a költőnek azonos című kötetében (*Téged kereslek*, 1995) jelent meg, de még 1991-ben íródott. Hatalmas, hömpölygően áradó poéma, mely több oldalnyi terjedelemben, megállás, lélegzetvételnyi szünet nélkül halad a végkifejlet felé.

A vers tulajdonképpen két, nagyon egyenlőtlenül megoszló gondolati egységre tagolódik. Az első rész egészen a vers utolsó soráig, de talán éppen az utolsó soráig, szaváig terjed, és csak a szöveg végén kapunk választ az első részben nyitva hagyott kérdésre. Megtudjuk, kire vonatkozik ez a lázas keresés, bár annak okát és célját már az első soroktól sejteni lehet.

A terjedelmes, bőbeszédű első rész azonnal a „kereslek” igével indul, mely összesen 85-ször ismétlődik — mindig külön sorban kiemelve — a szövegben, tehát vitán felül a költemény kulcsszava, funkcionálisan összeköti a szerteágazó gondolatokat, megakadályozza a figyelem szétszóródását, bár a költői szándék nyilván a cselekvést akarta kiemelni. Ez a fontos ige általában két-, három- vagy több soronként ismétlődik, majd utána mindig a keresés tárgyának bővebb vagy szűkebb szavú kifejtése következik. Mivel a „kereslek” ige már tárgyas ragozása — ami csak anyanyelvünkben lehetséges —, utána a hol?, a merre? kérdésekre felelő (hol, merre, esetleg miben kereslek?) helyhatározós, esetenként képes (állandó) határozós szószerkezetek következnek: „kereslek / az útra hullt / nyárfalevelek / erecskéiben” (helyhatározó), „kereslek / a csillagok éjszakai / fecsegésében” (képeshatározó).

A hosszú felsorolásban, részletezésben, rapszodikus összevisszaságban kerülnek sorra a természet, a világegyetem legkülönbébb jelenségei az egyszerűektől a legbonyolultabbakig, a természet szépségeitől az ásványokig és kémiai kötéseig és a kihalt állatfajtákig. Ezeket követi néhány konkrétabb fogalom:

kereslek
az antik faliórák
ütéseiben
kereslek
a déli
harangszóban
kereslek
a rádió hullámaiban
kereslek
szívdobbanásaimban
kereslek
az emberi szervezet
tökéletességében.

A keresés folytatódik történelmi eseményekkel, majd néhány elvont fogalommal:

kereslek
a szelídségben
kereslek
az emlékezetben
kereslek
a lélek
legmélyebb
zugában.

A vallásos fogalmak is okot adnak a keresésre: az Ige, a Szentírás, Mózes kőtáblája, a Jordán keresztelő vize, a Példabeszédek, Jézus csodatettei, a keresztre feszítés és a feltámadás. Elvont és konkrét fogalmak vegyesen követik egymást a továbbiakban: a szerelem, a türelem és türelmetlenség, a bűnbánat, a kétségbeesés és az auschwitzi gázkamrák falaira tapadt tekintetek. A keresés végül a kenyér ízével és a halál sikolyával ér véget.

Itt kezdődik a második, rövid rész, a „Téged” személyes névmás beiktatásával (mely a címben már szerepelt), azaz a „Téged kereslek” szó szerkezettel, s ezzel személyessé, bensőséggé válik a költő viszonya a „keresettel”, akiről csak a vers utolsó szavából derül ki, hogy maga az Isten:

Téged
kereslek
Istenem...

Úgy is föl lehet fogni, hogy csak ez az utolsó mondat tartozik a vers második részéhez.

A poéma szabadversben íródott. A verssorok rövidek, leggyakrabban csak egy-két-három szóból állnak. Központozás nincs a versben, de nem is szükséges, mivel csak megzavarná a bőven áradó szöveget.

Megkapó az a fiatalos lendület, amely — az olvasónak úgy tűnik — szinte megállíthatatlan ritmusban viszi előre a mondanivalót, és szinte csodálatra méltó az a gazdag szókincs és sokoldalú tájékozottság, amely a költemény szövegében érvényesül.

ISMÉT FELGYÚJTOM A MÉCSEST

A *Megkésett feltámadás* (2002) című kötet legismertebb verse, az *Ismét felgyújtom a mécsest* egy évvel a kötet megjelenése előtt íródott. A szerző egyik „kulcsversének” nevezném, mivel Beke Sándor istenes költészetének általában az a leglényegesebb üzenete, hogy a költő visszanyeri hitét, melyet — mint már verseiből láthattuk (például a *Megvilágosodás*) — egy időre elveszített. Erre utal mindenekelőtt a címben szereplő „ismét” időhatározó. Ugyanitt szerepel a szerző leggyakrabban használt szimbólumainak egyike: a „mécse” is, amely itt egyértelműen a hitet jelképezi.

A verskezdet azonnal a gyermekkorba vezet vissza: a gyermekszívből az égre radarként kapaszkodó templomtorony a szerző szürrealisztikus látásmódjából eredő szokatlan, de könnyen értelmezhető költői kép:

Radar áll előttem,
fölém magasodik
gyermekkoromból,
gyermekszívemből
templomtorony
kapaszkodik az égre —

Ezután következik a gyermekkorban gyakran látogatott templom belső világának tárgyias felidézése: az imára kulcsolt kezek, a padokban felejtett imakönyvek, a Bibliában található hímezett könyvjelzők, az esdeklő imák hangja az egykori templom atmoszféráját adják vissza.

Külön hely — versszak — idézi föl a szerző vallásos lírájának másik gyakori motívumát: a harangszót, mely itt — megszémélyesítve — az Úrral folytatott párbeszédnek ad hangot:

Gyermekkoromból
templomtorony
harangja szól,
érchangja felszáll
a táj felett
az égre —
Megállok egy pillanatra
és hallgatom:
Uram,
Hozzád beszél...

A harangszó egyben jeladás is: szavára, illetve szavának emlékére visszatér a kezdeti szürrealista kép, a költő fölé immár délcegen, diadalmasan magasodó radar, jelezvén, hogy megmutatta a felnőtt költő számára egyetlen követhető utat: vissza kell térnie egykori — gyermekkori — hitéhez.

Uram,
visszatérek
a gyermeki szívbe
és felmegyek abba a régi
templomtoronyba,
s a kilátó ablakában
ismét
felgyújtom a mécsest —

A vers címében szereplő mécses, azaz a hit jelképe a költemény végén ismét megjelenik, keretbe foglalva így a szöveget.

HÁLA

A *Megkésett feltámadás* (2002) című kötet több hosszú versimát tartalmaz: *Ismét felgyújtom a mécsest, Bűn, Hála*. Ez utóbbi költeményben a szerző már túl van a keresésen, megtalálta a hitét, és ezt köszöni meg Istennek, akit végig Úrnak nevez. Ez a hála és köszönet a vers egyértelmű üzenete.

A 2001-ben keletkezett mű nagylélegzetű, szabad vers formában írt poéma a megszokott rövid — és még rövidebb — sorok váltakozásából fölépítve. Ugyancsak érvényesül itt is a korai Beke-versekre jellemző őszinte kitárulkozás, a min-dent kimondani akarás.

A költemény két — tartalmában ellentétes — gondolat-egységre osztható. Az első csupán egy rövid bevezető rész, melyben a költő megvallja — több más versében sem titkolt — halálfélelmét, amely — e sorok tanúsága szerint — talán túlzottan is jelen volt gondolataiban: „Vele keltem. / Vele feküdtem. / Elszomorított, / ha valamiért örültem.” S mivel tudta, hogy e rettegés ellen csak Don Quijote-i harcot folytathat, az istenhíthez, a valláshoz fordult, és így nyerte el az áhított nyugalmat.

A továbbiakban, a vers jóval terjedelmesebb második szerkezeti egységében, amely a költemény végéig tart, a halál gondolata többé nem tér vissza, helyét elfoglalja a hála, a köszönet az élet örömeiért, szépségeiért, de a balsikerekért, vereségekért is, hiszen ezek is az élet tartozékai, melyet a költő „világi expedíció”-nak nevez. A versnek e második részét több kisebb egységre osztja a néhányszor megismétlődő „köszönöm, Uram” megszólítás. Ezekben a kisebb egységekben a

részletezése a fő szerep: az élet apró vagy nagyobb élményei, konkrét és elvont fogalmak, jelenségek kerülnek felsorolásra. A költő az élet ajándékaiként értékeli a természet szépségeit, a megismert érdekes embereket, aényt, hogy gyermeket nevelhetett, majd megköszöni a reményt, a kételyt, a bizalmatlanságot, sőt a kilátástalanságot és a szenvedést, a vereségeket is.

A költeményt érdekessé és egyben értékessé teszi az egyszerű szavak, fogalmak és a bonyolult, egyénítő erejű jelzők, metaforák váltakozása:

Köszönöm, Uram,
a lélek katakombáiból
sarjadó hitet.
A szótlanság értelmét.
Az eltévelyt látomásokat.
Az ártatlan szerelmet.
A hamvas mosolyt.
A kőszívű érzéketlenséget.
Az ég szemét.
A ködöt, megbénult táj fölött.
A virágszirmok leheletét.
A látványosságot.
A szépség egyszerűségét.
A madarak zenéjét.
A megismerés örömet.
A kísérletet,
Velem.

A vers befejezéséhez közeledve a köszönet egyre egyszerűbb, általánosabb, de nélkülözhetetlenebb konkrét és elvont

fogalmakra terjed ki: a tiszta levegőre, a búzakenyérre, az intelmekre, a szájalomra, a kegyelemre, majd magára a létre. Végül a költő a hitét és „lobogó katlan lelkét” is megköszöni Istennek.

Összefoglalva tehát: a *Hála* című vers a halálfélelem és az életigenlés ellentétére épül, és nem véletlen, hogy ez utóbbi foglal el aránytalanul nagyobb teret, hiszen a hit, az ima segítségével a költő lelkében az élet szeretete diadalmaskodik.

A SZERETETNEK NINCSEN TEMETŐJE

A II. János Pál halálakor írott mű a szó nemes értelmében vett alkalmi vers. A költő emléket állít a világtörténelem egyik elismerten legnagyobb pápájának, a lengyel származású Karol Wojtylának, aki II. János Pál néven tevékenykedett, és akit sok millió hívő (és nem hívő) becsült, szeretett.

A költemény igazi „versima”, a költő előbb a Szentatya életéért, majd lelki üdvéért könyörög Istennek (bár ez utóbbihoz nem férhet kétség).

A bevezető részben a pápa halálát tudató, három „jeladásról” szól: a Szentatya ablakában kialvó fényről, az ablakból felröpített galambokról, valamint (s ez utóbbi a véletlen művének tűnik) — a szél „beavatkozásáról”, amint lapozgatja a koporsón fekvő Új Testamentumot.

A költemény további részeiben a szerző a Szentatya érdekeit méltatja. Hiába aludt ki a fény, helyébe örök fény költözik oda, melyet a szeretet táplál. Ez a szeretet a pápa hitéből született, és az emberek felé áradt, valóságos csodákat mívelve: segített megszabadulni a bűntől, még az istentagadók is megtérítette, hozzájárult ahhoz, hogy az emberek megszabaduljanak a félelemtől, elviseljék a szenvedést, az életet és a halált. A szegények és a betegek pásztora volt, sőt még elmúlt háborúk sebeit is képes volt begyógyítani.

A továbbiakban az általános mondanivaló személyessé válik: a költő, aki képzeletben ott volt a Szent Péter téren, saját érzelmeiről vall: „Szentatyám, / én is ott voltam képzeletben / a Szent Péter téren, / egyszerű zarándokként / összekul-

csoltam a kezem, / együtt könnyeztem / a tiszta szívű lányokkal és fiúkkal, / s az éretted imádkozó / földi halandókkal együtt / arra kértem az Istent, / ne szólítson magához / Téged.”

„Imájának” végén megjelenik a Szentatya eredeti neve, és a „Szentlélek akaratából” nyert másik neve, és az az óhaj, hogy emléke örökké éljen híveinek szívében. Szép költői képpel fejezi ki ezt a biztos tényként elfogadott hitét: II. János Pál lelke csillaggá válva fog örökké fényleni az égen:

Isten
megáldotta munkádat,
Karol Wojtyła,
— a Szentlélek akaratából
II. János Pál —,
szelíd arcod
szép emléke
maradjon meg nekünk,
lengyel szíved,
melyet az emberiségért áldoztál,
fényeskedjék
az angyalok birodalmában,
s a csillag,
mely lelkedből születik,
ragyogjon
holnap is felettünk!

A költemény — mivel igazi versima — az Ámen szóval zárul.

AZ ÉN MIATYÁNKOM

Beke Sándor másik, azonos című kötetének *Az én Miatyáinkom* (2010) című költeménye korábbi istenes verseinek szerves folytatása.

A szerző kora ifjúságától istenhívő, istenkereső ember és költő, de nem valamelyik vallás elvont dogmáit hirdeti, hanem a maga istenében hisz, amely minden emberhez közel áll, úgy is mondhatnók: mindenki számára hozzáférhető vagy legalább megközelíthető. Számos istenes versében — melyeket nagyon találóan versimáknak nevez — saját szavaival fordul Istenhez. Már gyermekkorában így imádkozott: „Gyerekkoromban szégyelltem, / ha imádkozni láttak, / mert vallásórán, / amikor saját szavaimba / foglaltam imámat, / őszinteségemért kikacagtak / a nagyobb gyerekek” — vallja *Titokban imádkoztam* című versében. *Gondviselő* című költeményében megköszöni az Úrnak „a meghitt beszélgetést köztem és Közted.”

Ezek után nem meglepő, hogy ezúttal a Miatyánk sztereotip mondatait is sajátos módon értelmezi, önálló gondolatokkal bővíti ki, magyarázza. Ez a felfogás- és ábrázolásmód azért is újszerű és szokatlan, mert a mindennapi ember — bármennyire vallásos, istenhívő is — a Miatyánkot általában automatikusan, a szövegre már nem figyelve mondja, hangozan vagy magában, suttogva vagy gondolatban, és még vallásórákon sem magyarázzák, értelmezik, idegen kifejezéssel: kommentálják mondatról mondatra a gyermekek számára (tisztelet a kivételnek). Nem véletlen, hogy gyakran lehet hallani a következő megjegyzést: „Ezt úgy kell tudni, mint a Miatyánkot.”

Beke Sándor is tudja a Miatyánkot, de annak részleteit — anélkül, hogy profanizálná —, a maga szempontjából, egyéni módon — természetesen művészi formában — értelmezi, hiszen a címben is jelzi, hogy ez az Ő Miatyánkja. Különös hangsúlyt kap az imádság kezdősora, a „Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy”. Ez a sor kapja a versben a legbővebb magyarázatot, mivel a költő — akárcsak régebben írt *Téged kereslek* című híres poémájában — mintha mindenütt, Mennyben és Földön, ezúttal is keresné az Urat:

Mi Atyánk,
aki a mennyekben vagy”,

„Mi Atyánk
itt a Földön,
s a lila világtereken,
hol vagy most,
mindenütt vagy?
Kereslek,
de nem talállak.
Bújócskázol velem?

Mint más versimáiban, itt is beszélget, sőt „vitatkozik” Istennel: miért van ott is, ahol nem várják, ahol nem hiszik, ahol megtagadják? Hiszen sokak számára csak végső menedékül szolgál a bajban.

Ezek a haragos gondolatok csak akkor csitulnak el a költő lelkében, amikor elképzei isten eljövendő országát, melyet egyaránt meg lehet majd találni az égben, a Földön és az emberi lelkekben, időben és térben.

„Jöjjön el / a Te országod” / a zölden, a barnán / és sötét-
kéken / forgó Földön, / és szívéből / észlelje rajta az ember”
(...) „a világtörténet / minden percét, / a rég eltűnt / ember-
katonát, / a fejlődés varázsát, / minden átalakulás / szomorú
és boldog / pillanatát”. Isten eljövendő országa foglalja ma-
gába a városokat, a falvakat, a tanyákat, a tengert, folyót és
patakot, a kertet, erdőt és pusztát, a „ritka értékes levegőt”.

A továbbiakban a költő azért kéri, hogy legyen meg az Úr
akarata,

mert érezzük
a megbomlott
harmóniát:
amint az emberi lelket
rejtett
gonosz idegenség
szállta meg,

továbbá imádkozik a mindennapi kenyérért, majd részletezi a
bűnbocsánatért könyörgő mondatot. Akárcsak korábbi *Bűn*
című versében, hatalmas tehernek érzi a bűnt, melyet a há-
tunkon és a vállunkon kell hordoznunk. Ha ettől megszaba-
dít az Úr, akkor mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezők-
nek, és a kísértés hálójában sem kell tovább vergődnünk.

A saját Miatyánkját ily módon kifejező ember és költő
úgy érzi, hogy imája meghallgatásra talált, és általa megtisz-
tult:

Azért még
felfohászkodom:
»de szabadíts meg
a gonosztól!«

És hadd,
hogy a sötétből eltávolodva
reggel
gyermekszívvél ébredjek,
s tiszta legyen
minden tettem,
szándékom
és gondolatom.
Ámen.

Beke Sándor kötetének/költeményének borítóját Beke Sándor-Olivér tervezte, a borító illusztrációit Péter Katalin készítette. A költemény, azaz a kötet végén *A szerzőről* címmel megismerjük Beke Sándor életútját és eddigi teljes életművét.

A FELIDÉZETT VÁROS

Ez a kétrészes szerelmes vers 1983-ban keletkezett, és Beke Sándor első önálló kötetéből való (*Madártemető*, 1993).

Az első rész, melynek címe *Estefelé a trópusokon*, arról tanúskodik, hogy a költő az egész világot szeretné kedvesének ajándékozni, azaz vele bejárni, különös, egzotikus tájakra elvinni, de ezt csak képzeletben teheti meg, a valóságban egy botanikus kert jelenti a „trópusokat” (valószínűleg a kolozsvári), és az ott látott, tapasztalt növényvilág a — nyilván addig csak filmen vagy képeslapokon látott — trópusi tájakra emlékeztet. Ezen a képzeletbeli afrikai tájon viszont éles el-lentétként hat a „fehér emberpár”, egyszerű, ízléses öltözetében, de főleg a szemüveges, bajszos öregember, aki estefelé kitessékelte őket a helyszínről mint „idegen meg szállókat”.

Miután a költő következetesen végigviszi a versen a „trópus” szimbólumot, kedves, megható képpel fejezi be: egzotikus virág helyett egy csokor kerti rózsával kedveskedik feleségének:

annyira szerettem volna
Afrikában virágot
adni neked,
annyira szerettem volna
Afrikában
elefántcsont-nyakláncot
adni neked,

annyi mindent szerettem volna
Afrikából neked,

hogy szégyeltemben
ettől a falusi öreg nénitől
egy csokor kerti rózsát vettem,
te úgy örvendté,
mintha Afrikából hoztam volna...

A költemény második darabja — *Ismét* — a szerelmespár szoros kapcsolatát fogalmazza meg, az addig megtett közös utat, az apróbb-nagyobb emlékeket, majd felsorolja azokat az egyszerű tárgyakat, melyek egymás közelségét idézik: levelezőlapok, borospoharak, hamutálca, egy leszakadt gomb... Ezek jelképezik az igazi összetartozást, helyettesítik az elmaradt nagy utazásokat, kalandokat, melyekre még nem kerülhetett sor.

* * *

Egy későbbi, *Tüntető magnóliák* (1997) című verseskönyvében megjelent versében, a *Szeretnék vers lenni benned* címűben a költő már felidézheti egy közös budapesti útjuk emlékeit is: elsősorban a Lánchidat az oroszlánjaival és a Dunapartot.

ÁLOM A TITANICON

Rendhagyó kötettel jelentkezett a 2007-es évben Beke Sándor, a székelyudvarhelyi költő: ezúttal lírai hangvételi elbeszélő költeménye, poémája kerül az olvasó kezébe (*Álom a Titanicon*, Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2007).

„Kisiskoláskoromban ismerkedtem meg fehér-fekete tévénk jóvoltából a Titanic történetével. Az elsüllyedt hajóért sokat és sokszor búslakodtam, érzékeny, tiszta gyermeklelkem mindig beleremegett a fájdalomba. Kisfiú voltam akkor, de ahogy telt az idő, egyre nőtt, terebélyesedett tudatomban az óceánjáró szomorú emléke. A Titanic szörnyű valósága, igaz története tovább foglalkoztatott. (...) Arra az Akadályra haragudtam, mely kettétörte az Álom útját. Útját a Célnak, a Beteljesülésnek, a zátonyra futott Rendeltetésnek, a Végállomásnak, mely minden békés emberi Cselekedet, Alkotás és teremő szándékú Megnyilvánulás célkitűzése. Minden időben” — vallja a szerző könyvének utószavában, mely nemcsak arra ad magyarázatot, hogyan, milyen ihletésből keletkezett ez a — véleményem szerint — remekmű, de arra is, hogyan válik egy érzékeny lelkű gyermek költővé.

Miután A szerző vallomásából idéztem, legyen szabad az olvasónak — mindenekelőtt — azt a tanácsot adnom, hogy Csire Gabriella a kötet elején található értékes *Ajánlása* után lapozzon hátra, és ismerkedjék meg az óceánjáróról szóló, a katasztrófa körülményeit feltáró adatokkal, tudnivalókkal *Az álmokon túl* című magyarázó szövegből. Ezt azért érdemes előre elolvasni, mert a poéma szövegében számos utalást ta-

lálunk, melyek így azonnal érthetőkké válnak: a konstruktőrök és vezetők elbizakodottsága és becsvágya, a zenészek helytállása, a Carpathia segítségnyújtása és a katasztrófa egyéb részletei. (E prózai szövegek elolvasása nem csökkenti az elbeszélő költemény líraiságának élvezetét, sőt, ebben az esetben remélhetőleg növelheti azt.)

„Az Álom a Titanicon egy szerelmespár története, akiket a halál választ szét: egyikük az óceán mélyére hull, másikuk életben marad. A túlélő lelke azonban örökre a holt kedves és a hajóroncs körül kering. Emlékezete tovább élteti, feltámasztja, mesés világba varázsolja mindazt, ami szép volt valamikor, élő és ragyogó” — így foglalja össze dióhéjban a poéma cselekményét kitűnő előszavában Csire Gabriella. És valóban ez a lényeg, de ez csak a cselekmény egyik szála. A másik: a katasztrófa, a hajó lassú elsüllyedése, a rajta lévő áldozatok utolsó gondolatai, a valóságos — és nem képzeletbeli — események. A két szál — az elképzelt és a valóságos —, amelyben szintén szerepet játszik a költői képzelőerő is, azonban gyakran találkozik, függ egymástól. Bár a költő grafikailag is elkülöníti e szálakat, a túlélő szerelmes gondolatai, lelkivilága, emlékei nem is fűződhetnek máshoz, mint az elsüllyedt hajó utolsó óráihoz. Az epikus és lírai részletek inkább a poéma első részében különülnek el élesebben, ahol a hajó vezetői rádöbbennek a rettenetes valóságra. A hajótervező — aki szintén velük — „...felnéz / a ragyogó éj egére, / talán Istent keresi, / vagy saját esztelenségét / próbálja tetten érni”. Megkapó részlet az öreg kapitány utolsó imája a vészharangok zúgásától kísérvé: „Köszönöm, / Istenem, / hogy próbára tettél bennünket, / önhitt és dölyfös embereket, /

köszönöm, / hogy példának / szemeltél ki minket, / gyarló halandókat”.

Az elképzelt szövegben a „megátalkodott”, „önhitt” és „dölyfös” jelzők árulkodnak a vezetők hibáiról, elbizakodottságáról. A továbbiakban a valóságos események: a hajótöröttek segélykérő imái, a vízen úszó tárgyak felsorolása, a mentőcsónakok megjelenése a ködben, a deszkákba, gerendákba kapaszkodó emberek látványa összekeveredik a megmenekült szerelmes emlékképeivel, hiszen ő is búcsúzkodásra kényszerül párjától, akárcsak a hajó többi utasa (az utasoknak nem egészen egyharmadát lehetett csak megmenteni). Az óriási pompával berendezett hatalmas óceánjáró a tenger fenekére kerül:

Kihunytak a kék hullámok fölött
a Titanic ablakai az éjben —
A kisimult örvény alatt
Poszeidón isten bronzpatás lovai
vontatják a tengerfenékre
a különös várost,
a drágaköveket, az aranyat,
a márványt, a mesés kincseket
rejtő fekete csodát,
s Tritón kagyló-kürtje köszönti
a magas rangú vendéget,
a könnyes,
kisírt szemű palotát.

A továbbiakban a szerző megszólaltatja a szerelmespár hullámsírba veszett tagját is: képzeletében a víz alatt új életet kezd, ott is tovább él szerelme:

A víz kék hullámkezelével
fehér selyemingembe
kapaszkodik,
hullámozó hajamat tépi,
és megérezem
az óceán szívlüktetését,
s hallok a szerelem
fájdalmas himnuszát,
amely izgató örömmel
burkolja be szívemet.

A történet — ha ez egyáltalán lehetséges — a továbbiakban még líraibb hangúvá válik, mert a költő képzetében a két szerelmes, az élő és a hullámsírban elsüllyedt, párbeszédet folytat, azaz örök szerelmet vall egymásnak, emlékezve közben a hatalmas óceánjáró egykori képére és a katasztrófa következtében beállott helyzetére is: „Követlek, / szerelmem, / a fájdalmas haláltusában, / ott vagyok veled / a gyilkos vízben, a fulladásban, / követlek, / mint a hűséges / és rendíthetetlen kapitány követte / az »óceán szívének« / keresztelt álomhajót, / követlek, / mint az állhatatos zenekar / a süllyedő Titanicot”.

Képzeletükben megelevenednek a víz alatt gazdáikat kereső tárgyak: aranykeretű szemüveg, szétört poharak, konyakos üveg, a kapitány látcsöve, a pazar fényű kristálycsillár, az elázott térképek, a selyemernyős asztali lámpák, az amerikai úr — az egyik utas — francia gyártmányú autója, mely az „óceán homoksivatagában / talán már el is indult / gazdája után valamerre...” A költő képzetében a lemerült szerelmes egy olyan csodavilágba kerül, amelyben — az óceán fenekén

— újból felépül, régi pompájában tündököl az elsüllyedt hajó, de benne, ezúttal már, egyenrangúakká válnak a gazdagok és a szegények, akik a langy hullámok alatt álmittasan ébrednek. A bálteremben ismét megszólal a zene, énekel az egész hajó, köztük a szerelmespár elsüllyedt tagja is:

s én a találkozás mámorában,
lángoló révületben
a mézédess szerelem himnuszát
ajándékozom neked,

Szerelmünk fennkölt ünnepén
felébrednek álmukból
az egymásnak megbocsátó lelkek,
s a zengő zongora köré gyűlnek.
Muzsikával ünnepelnek.
A kevély arisztokraták
és a megalázott fedélközi utasok
mélytengeri hangerővel
mondanak imát együtt:
ó, bocsásd meg vétkeinket,
miképpen mi is megbocsátunk
az ellenünk vétkezőknek...

Képzelet és valóság keveredik a poéma utolsó részében. Az óceán mélyén „feltámadt” hajón minden a régi pompás fényben csillog, tovább folyik a megszokott tevékenykedés, a sütés-főzés, a fényes ebédlőasztalokon újból ott vannak az ezüstök és aranyozott porcelánok, ragyognak az ékszerek az estélyit öltő dámákon, csilingelő csengők hívnak ünnepi vacsorára (mint egy nappal korábban a fedélzeten), a valóság-

ban azonban a túlélők megmentője, a Carpathia hajó jelenik meg, majd elhajózik, ott hagyva a Titanic roncsait a vesztét okozó jéghegy közelében, és a hajómaradványokon már csak a sivító sirályok pihennek: „A végtelen vízen / a szenvedés orgonája zengett: / a Teremtő szándéka szerint / — két úton —, / a halálba vagy az életbe / mindenki hazatért”.

A szerelem azonban a halálon túl is győzedelmeskedik: a szerelmespár megmentett tagja szívében nemcsak örökké él majd társának emléke, de reménykedik az egykori találkozásban is:

...S ha egyszer mégis
összehúzódik a rivaldafényben
a történet függőnye,
te, szerelmem,
akkor is álmaimban
örökké velem maradsz.
Bár éveim múlnak,
te mindig fiatalon élsz szívemben —
mert a te szívedet
a szivárványszínű óceánban
az idők végezetéig selymes hullámok
dobogtatják tovább ott,
ahol megtaláltuk álmaink
szépség-otthonát,
ahol mindörökre nyitva hagytuk
szerelmünk túlvilági kapuját
titkos menedékhelynek,
az idő örök állomáshelyének,
ahová — ha találkozni akarunk —
mindig visszatérünk...

„Ajánlom ezt a költeményt mindazoknak, akik kitartanak eszméik mellett, és az utolsó percig irányítják a kormányke-
reket egy szebb és emberibb jövő felé.” (...) „Üzenem: az
álom szárnyaló ereje isteni erőt sugall és tovább éltet, hogy
elviseljük a szürke hétköznapiakat életünkben” — írja poé-
májának bevezetőjében a szerző. Bizonyára ez az erő segítette
abban, hogy ezt az elrettentő történetet a szó szoros értelmé-
ben szépen, minden naturalizmustól mentesen írja meg. Ta-
lán ez a mű legnagyobb érdeme, mivel így a legzsengőbb kor-
tól, a legérzékenyebb lelkek is csak szépséget, de legalábbis
megnyugvást találhatnak e valójában nagyon-nagyon szo-
morú, megrázó történetben.

AMIKOR MÁR CSAK EPRET ÉS MÁLNÁT ÁRULNAK A CIGÁNYOK

Beke Sándor költészetében — akárcsak a legtöbb lírikusében — jelentős helyet foglal el a halál témaköre. Több versének tanúsága szerint az elmúlástól való félelem már gyermekkorában jelentkezett (ez is természetes). Erről tanúskodik az 1984-ben írt, *Madártemető* (1993) című, első kötetében megjelent elégiája, *Amikor már csak epret és málnát árulnak a cigányok*.

A vers ellentétén alapszik.

A vers első részéből megismerjük az óvodás korú kisfiút, aki még a mesék világában élt. Azt hitte, hogy az utcájukban sokat járó bádogos cigányok lemezeiből rakétákat építenek, és ezekkel felszállhatnak a mennybe. Így egykor maga is halhatatlanná válhat, mint az angyalok. A „hitelesség” kedvéért még le is rajzolta, ki is színezte elképzelését:

Az óvodában
színes ceruzával
megrajzoltam a rakéta tervét
nagyon tetszett az óvónéninek
megmutatta a kislányoknak és kisfiúknak
de nagyon szomorú lettem
amikor láttam
hogy felénk
már csak epret
és málnát árulnak a cigányok —

A vers második része rácáfol a kisfiú naiv elképzelésére. Egyszercsak azt kell tapasztalnia, hogy a környékükön járó cigányok már csak epret és málnát árulnak. Végül megokolja csalódását:

ha a bádogos cigányok felénk járnak
felmentem volna Istenhez
nem félnék
mindennap
a csalogató haláltól
nem lennék
mint a tulipánok
mint a méhek
mint a fák
mint az őzek
s mint a bádogos cigányok
halandó —

CSILLAGOK LESZÜNK AZ ÉGEN

Ez a vers — bár jóval később, 2003 körül keletkezett, a 2004-ben kiadott *Mosolygó oroszlánok* című kötetben szerepel — egybehangzik az *Amikor már csak epret és málnát árulnak a cigányok* cíművel. Ez is a szerző gyermekkori elképzelését idézi fel, de a második, befejező részben már a felnőtt, tapasztalt költő — és ember — nosztalgiája szólal meg. Így a vers két gondolati egységre oszlik, sőt, a második részben egy ellentét is található.

A gyermekkori emlék — akár megtörtént, akár fikció vagy részben az — konkrét helyzetet tár az olvasó elé: a gyermek a padlásról — maga ütötte réseken át — szemléli a titokzatos égboltot, a tejutat, a kozmoszt, de ezzel nem elégíti ki kíváncsiságát: elképzei, sőt, tudni véli, hogyan jönnek létre ezek a csillagok:

És szinte láttam,
hogyan tágul s foglal el
mind nagyobb tereket
a világegyetem,
s azt is tudni véltem,
hogy azért tágul a kozmosz,
mert az életüktől
megváló emberek
felszálló lelkéből
csillag születik.

Ez a költő tudatában elraktározott emlék jelenik meg aztán évtizedek múlva: megérti gyermekkori hitét, nem is tagadja meg egykori elképzelését, mert szép, megható, érett költőhöz is méltó, de az ezzel együtt járó naiv gyermeki álmokat, vágyakat már keresgélennie kell (talán hiába):

De most álmaimmal
szeretnék találkozni,
melyeket gyermekkoromban
padlásunkról
fényes rakétámmal
küldtem fel az égre.

MINT ÉGI MADARAK

A költő az *Adventi koszorú* című kötetében (2002) több alkalommal is nosztalgiával beszél gyermekkoráról. Ilyen emléket idéz fel a nagyanijáról szóló meghitt hangulatú *Mint égi madarak* című versében is.

A szakaszokra nem osztott, szabadvers formában íródott, elégikus hangú költemény egy emléket idéz föl. Az idős nagyanya nem tudta megérteni, így nem is hitte el, hogy a Föld forog. Saját „megcáfolhatatlan”, de gondolkodásra készítő érveivel tagadja ezt, bizonyítván, hogy — a vonzerő elméletét nem ismerve — logikusan tud érvelni:

ha mégis forogna,
fejjel lefelé állnának
a szénaboglyák,
az ég üregébe szóródna szét
a drága szarvasmarha-eledel,

a templomtetőről
lehullnának
az összes cserepek,
kalimpálnának
a zuhanó harangok,
a kicsi patak vize is kiürülne,
s aláfolyna
az indigókék űrtengerbe,
nagyapám szekere
az ökrökkel együtt
gurulna a csillagok közé,

társa lenne odafent
a Göncölszekérnek,
a libák s a tyúkok úgy szállnának,
mint égi madarak,
a bárányok
bárányfelhők között bégetnének —

A vers további részeiben az unoka megkísérli meggyőzni nagyanyját, bár maga is csak „a göndör hajú tanító néni” szavait tudja ismételni, aki arra tanította, hogy a Föld forog, mert van vonzereje.

Az idős asszony azonban fejcsóválva fogadja unokája szavait, sőt el is mosolyodik „ennyi balgaságon”, mert elképzei, amint „a göndör hajú tanító nénivel / s a libákkal együtt / repülünk / madarakként / a világegyetembe...”

VISSZAUTAZNÉK...

A *Visszautaznék...* bőbeszédű, tizenkilenc szakaszra osztott vers teljesnek tűnő, átfogó képet nyújt egy egyszerű, de boldognak tűnő gyermekkorról (legalábbis az idő távlatából nézve).

Jóllehet minden gyermeknek, gyermekkorának vannak kellemes vagy — mondjuk így — kevésbé az — órái, napjai, időszakai, ebben a költeményben csak szép emlékeket észlelhetünk egy-egy versszakban. Ezeket — az utolsó kivételével — a „Visszautaznék gyermekkoromba” refrén köti össze. Ez a verssor a szakaszok elején ismétlődik.

Az első szakasz bevezető jellegű, azt jelzi, hogy a szerző szerint mennyi idő alatt lehetne visszaérni gyermekkorába repülővel, vonattal vagy gyalog:

Visszautaznék gyermekkoromba.
Kiszámítottam, hogy repülővel
háromszázhatvanöt napot utaznék,
személyvonattal tíz év alatt érnék vissza,
gyalog harminc évig bandukolnék.

A következő szakaszok e gyermekkor jellemző kalandjait, eseményeit, apró emlékeit, történéseit elevenítik föl: megemlítik az akkori embereket, a kis barátokkal együtt űzött fiús játékokat: várakat védtek, színes kavicsokat dobáltak a folyóba, hogy kívánságaik teljesüljenek, szőlőt loptak a szomszéd bácsi kertjéből, aranyásók akartak lenni. A költő emlékeiben megjelennek a vallásórák is, melyeket „tisztá gyermeki szívvel” hallgatott végig, és hitet nyert belőlük.

Visszautaznék gyermekkoromba,
hogyan tiszta gyermeki szívvel
beléphessek a vallásórára,
ahol lélekben
a Jordán vizébe merültem,
s az Ígéret földje felé
mezítláb bolyongtam át a pusztán
zsidó barátaimmal...

Helyet foglalnak az emlékek között ártatlan, naiv gyermekszerelmei is: egy ismeretlen kislány fényképe, amit a barátjánál látott és egy cigánylány, akibe az autóbuszban „beleszeretett”.

Felidézi „jobb jövőben reménykedő” édesapja alakját, majd egy egykori elveszett kiskutyát és az elkódorgott fekete malacot, végül az 1978-as világbajnokság döntőjét.

Az utolsó előtti versszakban visszatér a már említett személyvonalat jelképe:

Visszautaznék gyermekkoromba,
nem repülővel,
hanem zakatoló,
zöld személyvonattal,
s a nyitott ablakból
hallgatnám a visszafelé
pörgetett
gyermekkori mesét,

majd következik a szomorú befejezés: gyermekkorára már csak emlékeiben térhet vissza:

Mindent elkövetnék,
hogy visszautazzak gyermekkoromba,
de nem tehetem.
Csak emlékeim
súlyos atomjait viszem magammal,
mint hegymászó
a nehéz hátizsákot
a világ legmagasabb csúcsa felé...

Jegyzet

A válogatás Beke Sándor alábbi versesköteteiből történt:

Madártemető (1993)

Téged kereslek (1995)

Tüntető magnóliák (1997)

Megkésett feltámadás (2002)

Adventi koszorú (2002)

Mosolygó oroszlánok (2004)

A szeretetnek nincsen temetője (2005)

Ima Erdélyországért (2005)

Lelkemben muzsikál a Hargita (2006)

Bodzafa virága (2006)

Álom a Titanicon (2007)

Szerelem orgonája (2008)

Az én miatyánk (2010)

Elégia a Hargitához (2010)

Tekintetemmel megfésüllek (2012)

BEKE SÁNDOR ÉLETRAJZI ADATAI

Beke Sándor 1961. október 3-án született Brassóban. Szülővárosában érettségizett az Unirea Elméleti Líceum történelem-filológia profilú osztályában (1981). Tizenhat éves korában jelenik meg első verse a **Brassói Lapok**ban. Középiskolás diákként a Brassói Lapok Irodalmi Körének a tagja. Három éven át szerkeszti az **Orizonturi** (Horizontok) című diáklap magyar nyelvű oldalait.

A Kolozsvári Protestáns Teológiára felvételizik. Tanulmányait félbeszakítva családot alapít és Székelyudvarhelyre költözik. Újságírói képesítést Nagyváradon szerez 1990-ben, s még ebben az évben irodalmi, művelődési folyóiratot alapít, a **Székely Útkeresőt**. 1991-ben megalapítja az **Erdélyi Gondolat Könyvkiadót**, melynek jelenleg is igazgatója. Alapító főszerkesztőként irodalmi és művelődési sorozatot indít, a **Székely Útkereső Kiadványait**. Saját nyomdát hoz létre (1997), helyi reklámlapot működtet, a **Business Centert** (1998) és a **Jancsi padja** (2000) című satirikus lapot, 2002-től két újabb kiadót, az **Erdélyi Pegazust** és a **Székelykaput**. 2002-től a Romániai Magyar Írók Szövetségének a tagja. Alapító főszerkesztője az **Erdélyi Toll** című, 2009-től negyedévente megjelenő irodalmi és művelődési folyóiratnak. Versei lapokban, folyóiratokban, antológiákban és önálló kötetekben látnak napvilágot.

Antológiák, gyűjteményes kötetek, kiadványok: **Alapművelet**. Fiatal költők antológiája (Bukarest, 1985), **A Cenk árnyékában**. Brassói költők antológiája (Brassó, 1995), **Kláris antológia '98** (Budapest, 1998), **Vasárnap Évkönyv 1999** (Kolozsvár, 1999); **Soproni Füzetek**. Művészeti Antológia (Sopron, 2001), **Imakönyv Magyarorszáért, édes hazánkért**. Kortárs költők imái (Debrecen, 2003), **Brauch Magda: Téged kereslek**. Beke Sándor istenes költészete (Székelyudvarhely, 2006), **101 vers Székely-**

földről (Kolozsvár, 2006), **Magyar, székely és csángó örökség.** A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája. 1991–2006 (Székelyudvarhely, 2008), **Székely Útkereső Antológia. 1990–1999** (Székelyudvarhely, 2008), **Becsüld a népet!** A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat gyermekirodalmi antológiája (Székelyudvarhely, 2008), **Csíkсомlyó hazavár.** Antológia (Székelyudvarhely, 2008), **101 vers Brassóró!** (Kolozsvár, 2008), **Szép karácsony szép zöld fája.** Magyar írók versei és novellái (Székelyudvarhely, 2008), **Székely karácsony.** Versek és elbeszélések karácsony ünnepéről (Székelyudvarhely, 2008), **Karácsonyi álom.** Magyar írók és költők karácsonya (Székelyudvarhely, 2008), **Brauch Magda: A vers megközelítése** (Arad, 2009), **A csík-somlyói Szűzanya ajándéka.** Himnuszok, imák, énekek, tanulmányok, beszédek, versek, novellák, visszaemlékezések (Székelyudvarhely, 2010), **Orbán Balázs — a székely lélek apostola.** Tanulmányok, emlékbeszédek, versek (Székelyudvarhely, 2010), **Visszavár a Hargita.** Antológia (Székelyudvarhely, 2010), **Pataki János: Erdély.** Tündérország képekben régen és ma (Budapest, 2010), **P. Buzogány Árpád: Példák, példaképek, példabeszédek.** Beszélgetések, interjúk (Székelyudvarhely, 2011), **Vándor fecske hazatalál.** Székely ajándék Erdély szent földjéről (Székelyudvarhely, 2015),

Önálló verseket: **Madártemető** (1993), **Védtelen évek, Téged kereslek** (1995), **Tüntető magnóliák, Hajnalodik nélkülöd** (1997), **Erdélyi homály** (1999), **Megkéssett feltámadás, Ismét felgyújtom a mécsest, Adventi koszorú, Láthatatlan sorompók** (2002), **A galambok kirepülnek, Elmaradt imák** (2003), **Fehér tulipánok, Mosolygó oroszlánok** (2004), **A szeretetnek nincsen temetője, Isten megáld a Hargitán, Ima Erdélyországrért** (2005), **Lelkemben muzsikál a Hargita, Bodzafa virága** (2006), **Álom a Titanicon** (2007), **Szerelem orgonája** (2008), **Átölelt a**

lelked (2010), **Az én miatyánk** (2010), **Álom és értelem** (2011), **Tekintetemmel megfésüllek** (2012).

Gyermek- és ifjúsági könyvei: **Kezemben jégvirág** (1996), **Hajóval a Déli-sarkon** (1998), **Bohókás ábécé** (1997, 2000), **Mikor pipépásztor voltam**. Válogatott gyermekversek (2008), **Góbé Miska**. Tréfás költemény (2009), **Havasok királyleánya** (2009), **Öregapó, őzike és a csillagok**. Verses mese (2009), **Szépséges kislakók**. Költemény (2009), **Elégia a Hargitához** (2010), **Ábécéiskola**. Olivér első könyve (2014).

Fordításban megjelent kötetei. Papp Tibor tolmácsolásában esperantó nyelven közölt három kötetet (**Protestantaj magnolioj** — Tüntető magnóliák. Debrecen, 1999; **Glaciflor en mia man** — Kezemben jégvirág. Debrecen, 2000; **Mi rebruligos la mecon** — Ismét felgyújtom a mécsest. Debrecen, 2002). Moldoveanu Cornelia fordításában jelent meg román nyelven két kötete (**Poezie de dragoste despre cascada Niagara** — Szerelmes vers a Niagara vízeséséről, 2004; **Mi-am clădit în inimă o biserică** — Templomot építettem a szívemben, 2004).

Sajtótörténeti kötetei: **Székely Útkereső — szellemi műhely a XX. század végén Erdélyben**. Főszerkesztői vallomás a folyóirat megszületéséről és életéről (Székelyudvarhely, 2007); **Székely Útkereső (1990–1999)**. Laptörténet és sajtóviasshang (Társszerző Brauch Magdával, Székelyudvarhely, 2008); **A Székely Útkereső levelezés és dokumentumok tükrében** (Székelyudvarhely, 2010);

Művelődéstörténeti kiadványai: **Kalauz Orbán Balázs székelykapuihoz** (Székelyudvarhely, 2015), **Vendégváró székelykapuk Szejkétfürdőn**. Múltidéző emlékkiadvány Székelyföldről (Székelyudvarhely, 2015), **Székelykapuk Szejkétfürdőn** (Székelyudvarhely, 2015), **Székelykapuk Szejkétfürdőn**. Öröknaptár (Naptár-változat, Székelyudvarhely, 2015).

Interjúkötetei: **Szépirodalom, néprajz, rovásírás.** Két író-barát beszélgetése életpályájukról és munkásságukról (Társszerző Ráduly Jánossal, Székelyudvarhely, 2008); **Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó és szellemi műhely húszéves évfordulóján.** Beszélgetés írókkal, költőkkel, irodalomtörténészekkel, egyetemi tanárokkal és szerkesztőkkel XXI. századi erdélyi könyvkiadásról, sajtókiadványokról, irodalomról, könyvterjesztésről (Székelyudvarhely, 2012); **Erdélyi Toll — az egyetemes magyar irodalom és művelődés szolgálatában.** Beszélgetés sajtómunkatársakkal, szerkesztőkkel, írókkal, költőkkel, irodalomtörténészekkel, egyetemi tanárokkal az Erdélyi Toll öt éves évfordulóján (Székelyudvarhely, 2015 — nyomdában, megjelenés előtt).

Közzéteszi, gondozza, sajtó alá rendezi: **Székely Útkereső.** Irodalmi és művelődési folyóirat. 1990–1999. I–X. évfolyam. Reprint kiadás (Székelyudvarhely, 2008); **Tündér Ilona.** Széphistória (Székelyudvarhely, 2008); **Kéziratos hagyaték I.** Balogh Edgár, Benkő András, Imreh István kiadatlan leveleiből (Székelyudvarhely, 2010); **A Székely Útkereső levelesládája 1990–2000** (Székelyudvarhely, 2010); **Ábel a Hargitán...** Hargitát ábrázoló részletek Tamási Áron *Ábel* című trilógiájában (Székelyudvarhely, 2012).

Verseivel szerepel az alábbi hanghordozókon (CD-ken): **Udvarhelyszék.** Székelyföldi hangos útitárs. 2. Dancs Market Rekords, 2006; **Kézdivásárhely, Felső-Háromszék, Orbaiszék.** Székelyföldi hangos útitárs. 5. Dancs Market Rekords, 2007.

SZELEKTÍV KÖNYVÉSZET BEKE SÁNDOR MUNKÁSSÁGÁRÓL

Encyclopaedia Hungarica I–II–III.

Magyarságtudat Lexikon Alapítvány,
Calgary, 1992, 1994, 1996

Kuszálík Péter: Erdélyi hírlapok és folyóiratok 1940–1989.
Teleki László Alapítvány Közép-Európa Intézet, Budapest, 1996

Ki kicsoda Aradtól Csíkszeredáig? I–II.

Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 1996, 1997

Romániai magyar ki kicsoda 1997.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség
és a Scripta Kiadó közös kiadványa. Nagyvárad, 1997

Kortárs magyar írók 1945–1997. I–II.

Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1998, 2000

Erdélyi magyar ki kicsoda 2000.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség
és a Scripta Kiadó közös kiadványa. Nagyvárad, 2000

Új magyar irodalmi lexikon I–II–III.

Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000

Kuszálík Péter: A romániai magyar sajtó 1989 után.

Teleki László Alapítvány — Erdélyi Múzeum Egyesület,
Budapest—Kolozsvár, 2001

Ki kicsoda a magyar könyvszakmában.

Kiss József Könyvkiadó, Budapest, 2005

Vofkori György:

Székelyudvarhely. Várostörténet képekben. I–II.

Harmadik, bővített kiadás. Typografika, Békéscsaba, 2009

Erdélyi magyar ki kicsoda 2010.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség
és a BMC Kiadó közös kiadványa. Nagyvárad, 2010

Romániai magyar irodalmi lexikon. V/1. S–Sz

Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár
Kriterion Könyvkiadó, Bukarest—Kolozsvár, 2010

ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ

A könyv szerkesztője: BRAUCH MAGDA

Nyomdai előkészítés:

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

A szerkesztőség postacíme:

535600 Székelyudvarhely, Tamási Áron u. 87

Telefon/fax: 00-40-266-212703

E-mail: egondolat@yahoo.com; egk@freemail.hu

ISBN 978-606-534-074-9

www.erdelyigondolat.ro

Készült az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó Nyomdájában,
Székelyudvarhelyen